

84,5 көз
Е18

Р
О
Д
Н
И
К

35018 ч
Е
В
Н
Е
Й
Д
І
Ң
Б
Ұ
Л
А
Ғ
Ы

В
Н
Е
Я

Қарағанды қаласы
2000 жыл
г. Қарағанда
2000 год

ЕВНЕЙДІҢ БҰЛАҒЫ

(өлеңдер жинағы)

**Туғанына 75 жыл
толуына арналады**

РОДНИК ЕВНЕЯ

(сборник стихов)

**К 75 - летию
со дня рождения**

845K23

Е18

"Шөкіртсіз ғалым тұл дегендей, еккен жемістерімнің бір дәні болса да, халыққа тиымді өнім берсе, мен өзімді бақытты адам деп санаған болар едім".

"Я не знаю, что будет после меня, но если хоть одно зерно, посеянное мной даст плоды, я буду считать себя счастливым человеком".

Е.А.Букетов

35018

ISBN 9965-464-44-8

012

Құрастырып, баспаға дайындаған Қ.А.Букетов

ЕВНЕЙДІҢ БҮЛАҒЫ (өлеңдер жинағы)

Данғайыр ғұлама ғалым академик, профессор, техника ғылымдарының докторы, жазушы, акын, аудармашы Евней Арыстанұлы Букетовтың туғанына 75 жыл толған мерейтойына арналған осынау шағын ғана өлеңдер жинағына оның әр жылдардағы өз туындылары, білікті акындар Ә.Тәжібаев, М.Әлімбаев, К.Салықов және басқалардың, сондай-ақ оның талантын құрметтейтін замандастары мен шәкірттерінің шығармалары енгізілген.

Сонғы бөліміне естелік иелерінің орны толмас ауыр қаза - Евней Арыстанұлы Букетовтың мезгілсіз қайтыс болуына байланысты жүректеріне түскен сызатты сәуелендіретін жазбалар - өлеңдер топтастырылды.

Бірінші бөлімі - "Толғауды" Евкеңнің әр уақыттарда жазған өлеңдерін бөлек жинақ етуге аз болғандықтан осы кітапшаға қосуды және орыс тілінде жазылғандарын өзгертпегенді жөн көрдік.

Составил и подготовил к печати К.А.Букетов

РОДНИК ЕВНЕЯ (Сборник стихов)

В этом небольшом сборнике собраны стихи разных авторов, в том числе известных поэтов профессионалов, как А.Тәжібаев, М.Алімбаев, К.Салықов и многих других, а также тех граждан, которые очень высоко ценили выдающегося ученого. Все они написаны от сердца и посвящены крупнейшей фигуре науки и культуры страны, внесшему огромный вклад приумножению духовного богатства Казахстана - академику Евнею Букетову.

Первая глава состоит из стихотворений написанных в разное время Е.А.Букетовым (поскольку они из-за малого количества не "тянут" на отдельный сборник, мы решили их включить в данную книжку), а также не корректировать его же вещи, написанные на русском языке.

Құрастырушыдан

Қадірменді оқырман !

Алдарыңыздағы осынау шағын ғана жинаққа Ә.Тәжібаев, К.Салықов, Е.Зікібаев сияқты еліміздің көрнекті ақындары мен поэзия майданында пәлендей атақтары жер жармаса да республикамызда басқа бағыттарда білікті ғалымдар және ұлағатты ұстаздар санатында аттары мәшһүр абзал азаматтардың жүрек жарды дүниелері топтастырылған.

Олардың басым көпшілігінің өлеңдері кезінде облыстық, республикалық газет-журналдардың беттерінде жарияланған болатын. Рас, бұл шығармалардың қайсыбірінің поэзиялық туынды ретіндегі бағасы онша бола да қоймас, тек дау тудырмайтын бір жәйт бар - ол осы жазбалардың жүректен жазылғандығы. “Арнау” бөлімін қарасаңыз, академик Е.А.Букетовтің ерен еңбегіне көңіліңіз марқаяды, ал “Жоқтау” тарауынан орны толмас шердің салқын лебі еседі. Бұл жолдарды жоқтаушымен бірлесе құтқылмеу оқу әсте мүмкін емес.

Академик Е.А.Букетовтың осы жинақтың “Толғау” бөліміне енгізілген өз шығармаларына ерекше тоқтала кетсем деп едім. Бұл тұрғыда менің есімде қалғаны - Евней Арыстанұлы әдетте өлеңдер, нә болмаса ән текстерін жазумен тым қатты айналыспаса да, өз дос - жарандары мен жақындарына арнап әзілге толы төрт жолдық шумақтарды табан астында жазып тастағанды ұнататын. Ал аудармашылығына келсек - бұл өз алдына жеке әңгіме етерліктей жағдаят: әдеби қауым Евкеннің В.Шекспир, В.Маяковский, С.Есенин тағы басқа да аттары әлемге әйгілі акын, драматургтердің ұлы туындыларынан аударғандарын әбден мойындағаны белгілі /оларды жеке топтастырып, өз алдына кітап етіп баспаға әзірлеп қойған жағдайымыз бар/.

Евкеннің осы жинаққа кіргізіліп отырған тоғыз өлеңінің бесеуі ол кісінің өзі пір тұтатын, есімдері республикадан да тыс жерлерге кеңінен тараған замандас ғұлама ғалымдардың мерейтойларына орай жазылған.

Олардың біріншісі - “Үш сұлу”, сөз жоқ, оның шығармасы, ал мына “Эхо по кругу” және “Не сотвори себе кумира” дегендердің иегері Евней Арыстанұлы ма, жоқ ол емес пе деп құмандансам да енгіздім: өйткені бірқатар иірімдері Евкеннің қалам сілтесінен хабар бергендей. Оның мұражайында сақтаулы тұтынушқаларға көптеген түзетулер енгізілген екен, осының өзі де мені Евкеннің дүниелерін оқып отырмын деген ойға жетеледі, сондықтан да қобалжымай жинаққа кіргіздім - кім біледі, болашақтағы зерттеушілерінің қалесіне жарап та қалар.

Егер кейбір туындылар капелімде Евекендікі болмай қалса - авторы табылып, өзінің иегерлігін дәлелдегендей болса - күнібұрын кешірім өтінемін. Бұл шығармалар оның мұрағатынан шықты: олардың қандай жағдайда, қашан және неге жазылғаны бізге беймәлім. Құлаққа тосындау естілетін тіркестер де кездесіп қалады, бірақ мен оларды түпнұсқадағыдай қалпында қалдырдым. Қалірменді оқырман түсінер де, кешірер деп пайымдаймын - "Әннің сөзін селкеу жібере алмайсың" деген бар емес пе...

Қамзабай Букетов

От составителя

ДОРОГОЙ ЧИТАТЕЛЬ !

В этом небольшом сборнике собраны стихи разных авторов, в том числе известных поэтов-профессионалов, как А.Тажибаев, М.Алимбаев, К.Сальков, Е.Зикибаев и многих других, а также безвестных сочинителей как поэтов, но известных в республике в другом направлении - ученых и педагогов.

Стихи многих авторов в свое время появлялись на страницах областных, республиканских газет и журналов. Да, отдельные из них не представляют особой ценности как поэтическое произведение, но они написаны от души. В них отражены радость за деяния академика Е.А.Букетова в разделе "Арнау" и боль сердца от тяжелой, невосполнимой утраты в разделе "Жоктау". Их невозможно читать без переживаний вместе с автором.

Особо хочу остановиться на произведениях самого академика Е.А.Букетова, включенных в этот сборник в первом разделе "Толгау". Насколько мне помнится, Евней Арстанович не особо ушлекался сочинительством песен, стихов, но любил сочинять в адрес своих близких и друзей дружеские шаржи и четверостишия. Переводов с русского на казахский язык больших стихотворных произведений всемирно известных авторов, как В.Шекспир, В.Маяковский, С.Есенин оставил немало, которые собраны в одну книгу и подготовлены к изданию.

Из девяти стихов самого Евнея Арстановича включенных в эту книгу, пять посвящены юбилейным датам обожаемых им людей: современников, крупных ученых, известных не только в республике, но и за рубежом.

Первый "Үш сүлу" /Три красавца/, точно его сочинение, а вот "Эхо по кругу" и "Не сотвори себе кумира", я включил в сборник, будучи не совсем уверенным, что их автор - Евней Арстанович. Но почерк и многие выражения похожи на его стиль. В оригиналах, которые хранятся в музее, внесено много корректировок, исправлений, и это в какой-то степени убедило меня, что я читаю его сочинения, поэтому включил в сборник, может быть пригодятся будущим исследователям его жизни и деятельности.

Если же некоторые вещи окажутся не его сочинениями - найдется автор и докажет свое авторство, заранее прошу прощения.

Эти сочинения обнаружены в его архиве. Нам неизвестно, когда он их писал, при каких обстоятельствах и что его побудило к написанию. Есть грубоватые на слух выражения, но оставил в оригинале. Пусть читатель простит, как говорится: "Из песни слов не выкинешь".

Камзабай Букетов.

ҮШ СҮЛУ

Әр іс өзі бір жүйе,
Қызық екен дүние ...
Сол қызықтың біріне
Көз салып, сірә, қараныз:
Әрбіріміз дарамыз,
Сонда да, бірақ, ұқсасып,
Ұқсастықпен топтасып,
Топтасып қол ұстасып,
Өмірде жылжып барамыз.
Ізденсе бұған хал хадар
Толып жатыр мысалдар.
Атос, Портос, Арамис -
Осы үш батыр, үш кекті ер,
Үшеуі де мушкетер.
Сол сияқты дүниеден
Дараланып шыкса да,
Күкірт, теллур әм селен -
Үшеуі де - халькоген!
Бұл үшеуі, жобасы,
Нәзік жыныс болғасын
Жүрмесе тек біреумен
Күшақтасып қолдасып,
Сезеді ешбір онбасын.
Темір, мырыш, қорғасын,
Калайы, мыс, никельдей
Мықтылармен табысып,
Жанын алып, жабысып
Әл-перідей арбасар,
Кұдайым өзі иді деп,
Қолға бұлар тиді деп,
Арбасар да металмен
Айтырылмастай тұтасар.
Химияда осындай
Қосылыстар металдың
Халькогениді деп

Ғылыми атпен аталды.
Күндердің күндер күнінде,
Күн болмаса түнінде
Осы үш ару, үш сұлу,
Батырларын шұбыртып,
Іздегені болып су,
Айдынына күмп еткен,
Күмп еткенде оттегі
Жолыға қалып кенеттен,
Әрбіреуін айналар,
Айналар да аймалар.
Қолданып талай айлалар,
Тотықтырып жіберер.
Оттегі, сірә, бұл жерде
Д'Артаньян сияқты
Мушкетерге дәнекер
Болғандықтан епті ер
Халькогенді құбылтып,
Талай заттар құрауға,
Дамылдатпай қынап тұр.
Әр нәрсенің заты бар,
Әр заттың түрлі аты бар,
Мысалға алсан ғылымда
Күндегі жолдас осы су
“Гидро” деп аталар.
Сондықтан да, мысалы,
Халькогенид, халькоген
Деп аталған заттардың
Тотығуын зерттеген
Ғылыми ер-батырлар
Ұсынған сізге кітабын
“Гидрохимия жолымен
Тотықтыру” - деп атап
Ылайықтап ептеген.
Ендігі сөздің қысқасы,
Айтушы ердің ұстасы,
Халькогенид, халькоген
Сияқты заттар тотыкса,
Химиялық әрекет,
Байланысқа тым құмар,
Бірде сұйық, бірде бу,
Бірде қатқыл, бірде у,
Қасиеттері пара-пар
Алуан заттар көп туар.

Бұларды біздің адамзат
Өздігінен қаратар,
Пайдалы іске жаратар ...
Ешбір ой жоқ мақтанар,
Бірақ та бойын қара нар
Жасырып қайта тығылар,
Біздің де осы бағытта
Аз да болса үлес бар.

ЭХО ПО КРУГУ

Приехала к дочери,
Не бывши давно.
Дел-то здесь не очень и ...
Вот гляжу в окно.

Вижу, вон двое,
Оба в штанах,
Под деревом стоя,
у всех на глазах

Бесстыдно целуются ...
Ох, накажет аллах,
Ох, набалуются!...

Наступили времена:
Мне, старухе, стыдно.
А чтоб стыдилась та, в штанах,
Этого не видно.

Иль аллах их балует,
Иль мужья без силы ...
Здесь все жены яловы,
Словно в джут кобылы.

Все по улице бегут,
Ни одной брюхатой.
Хоть пускай на байгу -
Бедеу незачатых.

А дочь с ранья спешит,
Как в ауле вдовы,
И зятек молчит,
Вечно сдвинув брови.

Ох пора б ей перестать ...
Жить пора б с любовью ...
Разошлись бы по местам
Сомкнутые брови ...

Зять - разумный жигит,
Видно то воочию.
То шайтан сидит
В моей дочери.

В ее года, и впрямь скажу,
Соблазны не остудишь
Боюсь, что сводят Айшу
С пути ... эти люди.

Ведь вся в отца, прости аллах,
Кровь у них бесстыжая,
Ведь еще была в соплях,
Когда вцепилась ... в рыжего.

Ох, пора б ей перестать ...
Жить пора б с любовью ...
И разошлись бы по местам
Сомкнутые брови.

Ох, свет моих дней
Моя бедовая Айша ...
И у этих людей
О ней болит душа.

Ох, выросли не по возрасту
Дети у дочери.
Понграть бы попросту
Да им не в очередь

Ведь, поди, скажи -
Все по расписанию.
Ох, ребячья жизнь
А наказание.

На столе не очень ловко
Я посуду расставляю.
Так меня вот эта кнопка
Вечно взросло поправляет!

Вот у сына внуки -
То мои ребятки
Не умрешь со скуки -
То с ними в мяч, то в прятки.
Думаю и маюсь
Для дум нет помехи.
На себя все возвращаюсь -
Как по кругу эхо.

Боюсь я смерти до греха
Так сладко жизни бремя -
Умерла же Салиха -
Была ведь баба-кремень.

И коль порвется жизни нить -
Аллаха стрелы метки -
Накажу похоронить
По заветам предков.

Пусть, когда навек засну,
Всех родных приветят,
И положат, завернув,
В новом текемете.

Я этих плачей не люблю,
Что с воем и стенанием.
Меня оплакать же велю,
Как раньше, с причитанием.

И строго накажу Айше
Все мое чтоб раздали
Чтоб принявшие в душе
Аллаха за меня молили.

Думаю и маюсь
Думам нет помехи,
Все к сметри возвращаюсь,
Как по кругу эхо.

НЕ СОТВОРИ СЕБЕ КУМИРА!

Дикарь поверг кумира своего,
Преследовали дикаря несчастья.
Кумир стал глух
К молениям его
И был низвергнут,
И разбит на части.
Обломки попирает пятой дикарь:
Нет божества ни здесь,
Ни в звездной выси ...
Случайный богоборец и бунтарь
Стал до веселой пути независим.
О как он стал раскованно смеяться,
Готов от смеха со скалы свалиться!..
- Кого бояться?
Некого бояться!
- Кому молиться?
Некому молиться!
Он сам себе кумир и властелин,
И на охоте, и в пещерном быте.
Хоть все леса зверьем под бок стели
И направляй, как хочешь, бег событий!
... Но времени неумолимый ход
Жестоко вскрыл, что сам дикарь ответствен
За неудачи схваток и охот,
За множества больших и малых бедствий,
За беспощадность дикого зверья,
За непокорность собственных собратий ...
И стал дикарь средь глени и старья
Искать обломки, чтобы вновь собрать их.
Страх путал руки и глаза слепил,
От страха став кошунственным и злее,
Чего нельзя слепить, он все ж-слепил!
Чего невозможно скленть, он все же-склент!
Но божество - чудовишный горшок
В трусливом рвении реставратор выдал:
Тот был жесток,
А этот стал смешон!
Тот был кумир!
А этот просто - идол!..
Ни все решать нельзя, ни забывать
И дикари кошунствуют устало:

И! вновь разбить -
Так что тут разбивать?
И! вновь создать -
Так не из чего стало.
За мудрость почитают мелкий страх,
За смелость мыслей - шорох сплетен хмурых.
И, жёлко ежась на сквозных ветрах
Все прячутся:
В толпу,
В пещеры,
В шкуры.
Да что возьмешь с них, с бедных дикарей ...
Вот мы - мы прозорливей и мудрей ...

Ишанбаю Каракуловичу Каракулову
в день его семидесятилетия
от неразумного ученика Евнея.

Ишке, Вам семьдесят лет.
И что же - это годы средние.
Вы молоды в борьбе и жаждете побед.
Вы не вышли в тёр, Вы не прошли переднюю
И начала, и завершения
И идей, и мыслей новых,
И много всякого другого.
Хоть Вы родились на верблюде,
Но никто и никогда на блюде
Не приносил Вам те дары,
Что приобрели Вы с той поры,
Когда среди орлиных стай
Каракулов Ишанбай,
Окрыленный Октябрем,
Грыз науку день за днем.
Тогда, разумен и могуч,
Словно солнце из-за туч,
Спустились к людям, чтобы верой
Вдохновить и быть примером
Для тех кто следом шел, не знал,
Что наука - благодетельный причал.
Ишке был среди тех,
Кто нас направил на успех

В делах научных ... И по-праву
Ишкее желаем мы славу!

При невзгодах и в ненастье
Цифра "два" была Вам счастьем.
Вы вначале в два горба
Оседлали верблюда.
И, далее, в стремлении быстром,
Показавши себя хватом,
Были дважды Вы министром,
Были дважды депутатом.
И успели взять Вы в руки
Две Академии науки ...
И даже две республики
Вас вписали в рубрики
Заслуженных и знатных
На полях научной среды.
Вы с единицей не в мире ...
Вы на двух ...

/но не все же говорится вслух/.

Ишкее, я Вам не льстец,
Но то, что дамских Вы сердец

Покоритель знойный
И пожиратель беспокойный

Не могу Вам не сказать
/Вы мне - друг, а правда - мать!/
И об этом лично

Апай Надежда Кузьминична
Сама Вам говорила. И эту прить,
Что теперь греха танть,
Передать хотели нам. Но природа
С тех давних пор, когда пошла порода
От батыра Кобланды,
Вернее, от ее сестры,
Не создала еще пока
Вам под стать ученика.

.. Мы знаем: обойди весь свет,
Ишкее не повторится, нет!
Он у нас один. И сказать имеет право:
Ишкее нашему десять тысяч лет!
Ишанбаю Каракуловичу - слава!

Ардақты Мұхамеджан-аға!

Сізді жетпіске келеді деп естісем де, кім ойлаған осылай тез кетеді деп; бірақ келіп қалыпсыз, сондықтан көңілім көпке естілсін, осындағымды орысша онтайлайын:

Вы, мой ага, единственный
Властитель магии таинственной,
Как можно быть неутомимым,
Как можно быть неутолимим,
Как можно смелым быть борцом,
Как можно бодрым быть творцом.
При виде Вас не веришь в старость,
В разочарование и усталость;
Восторги, радость затая,
Не веришь в бренность бытия;
Не веришь в то, что жизнь есть дым,
Что не всегда быть молодым,
Что короток веселья час,
Что дряхлеет сердце в нас,
Что любим мы последний раз,
Что у женгей бы против Вас
Быт не нужен глаз за глаз.

Из той тигриной Вы породы,
Кто побеждает все невзгоды,
И, брошенный с любых высот,
Спиною вниз не упадет,
А ловко встав на все четыре,
За дела воюет в мире,
За гуманность, человечность,
За благодарность, за сердечность
И за многое такое,
Что не всех нас беспокоит.
Старший брат, бесценный друг,
Профессор, деятель наук,
Доктор кукурузы, прочих дел,
Не это я сказать хотел.

Семь десятков будто вышло,
Бумажка сообщила кисло.
Но для души не годы - мера.

Когда есть страсть, когда есть вера,
Когда имеет Ерлепесов
Еще неспетых много песен.
К чему нам верить в эти числа:
Жизнь на цифрах не повисла.
Одно лишь верно: Мать Земля
Когда б таких, как Вы, не родила
В жизни было б мало смысла!

14.12.80 г.

Профессору А.Б.Байтанаеву
в день семидесятилетия.

“Семьдесят ... и что же?” - скажет “Некто”,
Чем глупее этот “Некто”, тем смелей.
Но профессор - образец ума и интеллекта
И юбилей его - не личный юбилей!
И если есть известнейший профессор Байтанаев,
В кладовой слов не устающий рыться,
Очарованный знаток Мухтара и Абая,
Родного языка отважный рыцарь;
И если рвется он вперед, бесстрастия не зная,
Покорный истине одной, а не выгодам, не лицам.
И покой ему - сегодня, как вчера, лишь только снится,
То перед ним за все, старшинство уважая,
Хотел бы я сегодня низко поклониться,
За добро, за службу языку Мухтара и Абая.

26.12.80 г.

Агамыз Ібіжан Рахымжанов 60 жасқа толғанда

Адамның арманында шек болып па?
Жасықтық, жасқаншақтық сеп болып па?
Ер жүрек, албырт қайрат бір қайтаған,
Ібекене бұл алпыс көп болып па?

Не оттого ли Вы -
 той могучей,
 молодой
 поросли начало,
 Где царствует талант,
 красота,
 дерзание,
 сердечность
 и ум?!
 Всякой сытости враг,
 покая непримиримый враг,
 Вы в марше борцов,
 созидания марше
 бурливом
 По партии родной
 равняли,
 равняете шаг,
 Горя ее огнем,
 искрясь,
 зажигаясь
 ее же огнивом!
 Дорогой Ивеке!
 Я всегда был
 и есть
 во власти
 Чувств,
 что влекут меня к Вам
 неизменно ...
 Я вижу Вас
 и говорю:
 как хорошо,
 какое это
 счастье -
 Брать от жизни все ...
 И ОТДАВАТЬ ЕЙ ТОЖЕ ВСЕ!
 ДО ДНА!
 САМОЗАБВЕННО!

18.04.82 г.

АСЕ

Дома, в столе среди бумаг мне дорогих
Лежат странички с робкими стихами,
Раскрою странички и чувствую в них
Детства неподдельное дыхание.

Не рифмы влекут меня к этим страничкам.
Стихи лишь начало дальней, туманной мечты...
В них дочуркино сердце трепещет, как птичка,
В постижении света, добра, красоты.

Хорошая Ася, пусть лежит в столе тетрадка,
Чтобы листать, когда бывает грустно.
А ты, дав поззатылыничек Сапигу для порядка,
Твори стишата и письменно и устно.

13.09.76

Әбділді Тәжібаев

ЕЛУ ТУРАЛЫ СӨЗ

Елуді жастар айтады “жарты ғасыр” деп,
Ойлайды олар елудегі адамды масыл деп.
Асықтайды олар “көп қой” деп уақыт алдағы,
- Жеткенше қайда мүшелте менің жасым деп.

Ал, уақыт жүйрік заулайды екен тоқтамай
Өткен күн бейне жанып боп сөнген оттардай.
Қарандаршы мына кешегі сәби Евнейге
Аға боп қапты қылаулап шашы, соқталдай.

Үрікпендер, жастар, қорықпандар әсте елуден,
Қызық жоқ артық елуге аман келуден.
Еркектің ақылы қартая келе кіреді.
Жүптап болған сон “жаспын ғой” деген сеніммен.

Еркек боп туу қазақтар үшін қымбатты,
Әсіресе қызық жігіт боп өссең сымбатты.
Ал толысқан шақта тындырғандарың болмаса
Қалың ел мына сүймейді қу сөз, қылжақты.

Қалай сен өстің? Жаныңа намыс батты ма?
Ойыңда сенің отты армандарың жатты ма?
Аталар саған батасын беріп ырзалық.
- Бәрекелде, - деп арқаннан ағаң қақты ма?

Әркімнен достар сұраймыз бәрін осының,
Ойланған жастың өлгенше мен де досымын.
Көшеден келген жолдарың жатсын шаңдатқан,
Ертенге барар жолдарың жатсын жосылып.

Елуге достар Евнейдей болып келіндер,
Елуде бәрің Евнейше есеп беріндер.
Ұрпақпен бірге жалындай берсін жүректер,
Ұрпақпен бірге көгерсе берсін көңілдер.

1975 ж.

ХИМИК - ЛИРИК

Өткен өтті - сырынды
Бізге кәне бүгіп көр.
Қыста оқып жырынды
Құзетін кей жігіттер.

Бәтте кекір сөздері
"Келе жатыр қос ақын".
Әйтсе дағы өздері
Бізге құлақ тосатын.

"Мын бір түннен" теруші ең
Алхимиктер аңызын,
Жыр ғып айтып беруші ең
Кергендей-ақ бар ізін.

О. қиялшыл балалық -
Өңдір күнін, бал күнін.
Жылдар кетті аға ғып,
Жұрт танитын нарлығын.

Шексіз-шетсіз әрісін,
Жатыр деме көрінбей.
Молекула сен үшін
Мыңғырған мал төліндей.

Жаналыққа жан ғашық,
Ізденгішке қызын жоқ,
Молекула алмасып,
Шығады тың бұйым боп.

Қолтаңбанды тани қап.
Деймін: "Әйлік, ірісің!"
Сен "Екінші табиғат"
Жасаушының бірісің.

Химиктердің тобында
Лирик болып сайрай бер.
Лириктердің тобында
Химик болып ойлай бер!

1967 ж.

МАЯКОВСКИЙ РЕКТОР БОЛЫП КЕЛГЕНДЕЙ

Енбегін жанып еркелеп алсаң ел гүлін,
Құттықтап қатты қолыңды қысар келді күн.
Таудай атақ иесі болып жүрсен де
Елуге ғана келіпсің гой сен бүгін.

Ақындардың сыр бұтуі бекер-ау.
Шынымды айтып, шын еркелік етем-ау.
Күрдасымдай сырлас едін, Евеке!
Паспортыңда жасың үлкен екен-ау.

Сені көрсем білмесімді білгендей,
Жүйрік болам жабылыққа бір көнбей.
Ізет етем інілігім жарасып,
Ағалыққа жаттықтырып жүргендей.

Бір өленім ұнай қалса өзіне,
Зер саламын келер кезек сөзіме.
Көп толғанам қалам ұстау қиындап,
Виссарион боп көрінесің көзіме.

Сен металлург, әрі ғалым, ақынсың.
Сондықтан болар өзгеден маған жакынсың,
Көп өнердің шок букетін құшақтап,
Көкжиекте озып бара жатырсың.

Кең төсіне алтын лавр таққаның,
Ел сенімін әне солай ақтадың.
Қайтты сонда конвертордан от шарпып,
Түгін жұтып, күкірт дәмін татқаның.

Құздай боймен қыздай мінез сақтадың,
Маңызданып, мәнсіп кеуде қақтадың.
Келісіп тұр профессор болсан да
Галстукті қиы-шойқы таққаның.

Соның бәрі жарасады көзге де,
Іліктірмес “пысық” деген сөзге де.
Саған біткен Канекендей манғаздық
Жеткізбестей қиял шығар өзгеге.

Осал-ау, - деп анау дене, ана бой,
Ойлаудың да өзі пәле жала ғой.
Әрі ойлы, әрі бойлы болар деп,
Болжам еткен жетіміз де дана ғой.

Ей, жеңеше! Өмір атты шеруде,
Ағамызбен жет екінші елуге.
Сіздей дүлдүл жер бетінде аз шығар
Жарап жүрген тұлпармен пар желуге.

Алғыс айтсам ақ пейілді сөзім шын,
Нұрың жансын, жақсылығың сезілсін.
Арыстан шалдың артындағы бес ұлын
Бес жұлдыздай жарқыратқан өзіңсін.

Ал, Евеке! Оралайын тағы да,
Мен күштармын сенің еккен бағыңа.
“Елу деген ердің жасы”, - дейді ғой,
Сәт тілеймін келген кемел шағына.

Сені көрсем Есенинді көргендей
Шалқып кетем жүрегім жыр өргендей,
Қуанамын мына біздің КарГУ-ге
Маяковский ректор болып келгендей.

22 наурыз, 1975 ж.

Еслам Ақбасов

ҒАЛЫМ АҒА

Алыскан ауыздықпен арғымақтай,
Арыным кетеді атып бой шыдатпай.
Жазбасам көргенімді ой шалқытқан,
От жүрек қояр мені тыныштатпай.

Әлгінде келген хабар Москвадан,
Жүректі лүпілдетіп жыр қозғаған.
Букетов диссертация қорғағанда,
Алдынан көп ғалымның бірі озбаған.
Япырай бұл не деген дарын талап,
Ғалымның ғалымына тұрмын балап.

- Қарсы алайық ертеңдер келеді екен, -
Деп жолдасым жайрандап тұрды қарап.

Хабары сол досымның жүрек шертті,
Қуанып тұла бойды тебірентті.
Орнымнан ұшып тұрып қолын қыстым,
Келгені үшін жаудырып рахметті.

Сүйсінген сөз сөйленді одан әрман,
Қуаныш оты тулап бойда жанған,
Ғалымға өлең-очерк арнап жазу,
Тілегім еді сонда ойға алған ...

Сарқырап Сарыарканың қырқасынан,
Жонынан, бел-белестен қыр басынан,
Қар суы, жанбыр суы сай-саламен,
Есілдің шыққан барып арнасынан.

Су кайнап жазғытұры тереңінен,
Тасиды, кетеді асып кемерінен.
Бас иіп тақапбар тас мызғымайтын,
Ағынға төңкерілер сендерімен.

Толықсып Есіл суы толқып аққан,
Тұңғиық кейбір тұсы түпсіз жатқан,
Тайыздау кейбір жері өткел болып,
Күндіз-түн толқын баяу сылдыр қаққан.

Айдыңға ергелі-кеш төсін төсеп,
Тапжылмай тұр орнында тас еріншек,
Сылдырап аққан суын елестетем,
Сылқылдап күлсе қыз бен жас келіншек.

Кайнатып жатыр суды құламасы,
Ақ көбік жарқырайды ақ атмасы.
Бұрқырап шыққан бұда кемпірқосақ,
Тігеді алтын күннің шұғытасы.

Евөннің ата мекен ел қонысы,
Солтүстік Қазақстан облысы.
Сергеевка ауданында Двойникпен,
Ауыды Есілге жақын тұсы.
Асырап азын аулақ қолда малын,

~~Саяхат~~ қыста Есіл қойнауын.
~~Көз~~ шыға көшкен олар қырға қарай,
~~Қыстап~~ кетпей өзен жағалауын.

~~Евней~~ Евнейдің нән Арыстан,
~~Байтармен~~ кезінде ол көп алысқан.
~~Шебер~~ қол, домбырашы, өрі әнші,
~~Жүздегер~~ болып шыққан көп жарыстан.

Арасы алшақ емес екі-үш жылдан,
Езней, Қамзабай мен Жартас, Шабдан.
Есләмбек ең кішісі балалардың,
Бес ұл бір әке мен бір анадан.

* * *

Аңсаған арманына жеткен адам,
Бейне жан шөлден кейін сусындаған.
Қажымас тас қопарып, шыңырау түссін,
Жалынды от бойында еш саркылмаған.

Арманы оқу болып қиял еткен,
Евней келді кезі қолы жеткен.
Қазақтың тау-кен институтын,
Жүрген ол қалап іштен ертеректен.

Жанын сап институтта оқып жатты,
Үйкы аз, ерте оянып кештеп жатты.
Тойынып тамақ ішер уақыт па,
Бітсе де соғыс әлі тұрмыс қатты.

Ғылымға тым-ақ құштар ғалым текті,
Білуге құмарлығы таппас шекті.
Кітаптан күн-түн оқып сусындайды,
Оқыған үстіне оқу есіл-дерті.

Қаусаған қария шықпас от басынан,
Өршіл жас құрыш алар от тасынан.
Өткір оіі, шеге жігер зерек болып,
Оқуда беске-ақ ие ол жасынан.

Сөйлесе сөзге тапқыр, тілге жетік,
Әдепті, мінезде жоқ ешбір кетік.
Біткенше оқу орнын жыл-жыл сайын,

Тұрды алып стипендия мемлекеттік.

Арада қызығы мол бес жыл да өтті,
Евней көп оқыды, көрді көпті.
Үздік дипломмен оқу орнын,
Бітіріп арманына қолы жетті.

Жұлдыздай аспандағы түскен ағып,
Иә, теңіз тереңінен тұтқан жақұт.
Секілді қолындағы дипломы,
Евней қуанышты кернеп бақыт.

Оқуда болған үздік, біткен дарын,
Сүйсінткен институт ғалымдарын.
Ендігі жан азығы Евнейдің,
Тек ғылым болды аударған назарын.

Арманнан адам асыл тая ма әсте,
Тілегі ғалымдардың о да есте.
Аспирант болып түсті сол жылы ол,
Тапсырып емтиханды кілең беске.

Кірісті ғылымға енді білек түре,
Күпия сырын ашар ол жүректіге,
Үш жылда кандидаттық қорғап шықты.
Ғалым. Бір кездегі түлек міне.

* * *

Уақыт кетті озып жеті жылдан,
Поездай жолмен жүйткіп аңқылдаған.
Химия-металлургия институты,
Кезі еді Қарағандыда жана ашылған.

Жер беті, қойны толы сан асылға,
Орталық Қазақстан даласында.
Ашылған ғылыми-зерттеу орны,
Химия, металлургия саласында.

Ашылды бірақ та, аз құрал-сайман,
Маман аз табан асты келер қайдан.
Небары жүз сексендей қызметкер,
Дегенмен жоспар үлкен жедел қойған.

Керек қой жана орынға білер істі,
Әрқайсым керек қандай маман кісі.
Қыстың академиясы Евекеңе:
- Жөн көрдік осы орынға сізді,- десті.

Ош бес жыл тұрақ қылған астананы,
Осында үлкен өмір бастағаны.
Жасыл бақ, жұпар, өсем шаһар,
Атыр-ай түр ма енді тастағалы?

Жүретін сан ғалыммен дидарласып,
Жырменен ұшатұғын қияны асып.
Қандай бай кітапхана күніне ол,
Есігін жүруші еді бірнеше ашып.

Қырандай кере самғап қос қанатын,
Поэзия Парнасына ұмтылатын.
Достарымен жиналып жазушы-акын,
Талай таң өлең оқып атқызатын.

Ойланды, көп толғанды, тағы ойланды,
Ойлантар бұл таразы талай жанды.
Шешімі бару керек іс тілейді,
Кем емес Алматыдан Қарағанды.

Жезқазған жездің кенін қазып жерден,
Байытып вагондарға тиеп берген.
Балқаштын заводына жеткізілген,
Рудадан сары майдай жез еріген.

Евекең келді ортаға емес шетке,
Сын жолы алдындағы қойған сертке.
Аталған қалаларда өндірістер,
Тұрғандай: “мені ретте, мені зертте”.

Басталды жана орында жана еңбек,
Талапты еңбекпенен бәрін жеңбек.
Маман мен құралдарды дайындатып,
Кезекке бірінші орын қойды теңеп.

Істерді күн ілгері жоспарлады,
Кенесті, орталықта ақыл салды.
Ең тұңғыш Академия президенті,

Сәтбаев Қаныш мұны мақұлдады.
Ойы мен ісін көріп қойған жедел,
Қанекен құрмет тұтса оған бедел.
Сыйлады жас ғалымды мархабатпен,
Көмегін тұрды беріп және түтел.

Шақыртқан орталықтан академиктер,
Грузинов, Михайлов та іске берік.
Ақылшы тәжірибелі көп жұмыста,
Болды олар Евекең мықты серік.

Серік бар, жұмыс та көп орындайтын,
Докторлық тақырып бар дайындайтын.
Тәптіштеп оқымаса, зерттемесе,
Түңғиық ғылым түбі бола ма айқын.

Қалада тұрып бұрын барлық жаннан.
Ұзақ түн бір тынымсыз атқан таннан.
Жұмыста кайнап енбек түнде тағы,
Отырар серігі тек шамы жанған.

Тынымсыз инеменен казып құдық.
Түнде отыр ұйқтамастан уақытты ұтып,
Ғылымға сара ойын сарп етсе де,
Кетпеді әдебиетті және ұмытып.

Қол үзбей әдебиетке бөлді ойды,
Қалайша ол ұмытар Толстойды.
Есенин, Маяковский елесі есте,
Үлесін Сәбен, Мұқан бөлек қойды.

Белгілі Иван Вазов “Бұғаудасын”,
Әйгілі Маяковский “Қандаласын”.
Тағы көп өлеңдерін Есениннің,
Жасады ол қазақшаға аудармасын.

... Евекең Москвадан қайтар шақта,
Ағылды кәрі мен жас вокзал жаққа,
Ғалымды қарсы алған жұрт ығы-жығы,
Бейне ол ұқсап кетті алаң баққа,
Шок-шок гүл жанған оттай күрен ала,
Халық көп, келгендей-ақ түтел қала,

Алаңы аэровокзал лық толы жан,
Ішінде ойнақтайды бір топ бала,

Аланның алқа-қотан күн жағында,
Жайқалған жасыл желек тұр бағында,
Сайрайды сандуташтар, әнші құстар,
Қосылып жұрт шуынын ырғағына.

... Жем берген Теміртаудың құрышына,
Дем берген Өскеменнің мырышына,
Институт ол басқарып ашқан байлық,
Жиналды елімнің мол ырысына,

Іріктеп институт мамандарды,
Қаншама даярлады ғалымдарды,
Өскелең гүлді өлкеден өңшең өрен,
Жиналды ғылымның жас дарындары,

Өң түгіл бұрын кірмес зады түске,
Тік тұрып институт алды күшке,
Кандидат төртеу еді болды жазырма,
Доктордың саны жетіп барды үшке.

Еңсерген Евекеннің өз еңбегі,
Жақұттың бейне маржан ол тізбегі,
Болса да маңызы мын, пайдасы шын,
Ашылмай тұрған әлі ол кездегі.

Ол ашқан жаңалықты талай маман,
Сан ғалым зерттесе де таба алмаған,
Әдісін тек Евекен ашқан шақта,
Маманнан қалмады бірі таңданбаған.

Әдісі берген үнем миллион сомдап,
Бар ғалым кетті оны түгел қолдап,
Докторлық еңбегінде сол әдістің,
Мәнісін, заңын тегіс жазды талдап.

Кемедей тылсымға ұшқан көкті жарды.
Ғалым данқы әлемге кетті барлық.
Сізбенен мақтанамыз ғалым аға,
Қазақтың сіз бір ұлы мақтанарлық!

Болат Жармагамбетов

АРТА БЕРСІН МӘРТЕБЕҢ

Елуге достым келіпсің,
Жайдары март айында.
Құрыштай сом беріксің,
Асқан ақыл, ойың да.

Заман бірге болса да,
Құрдастыққа бой бермей,
Қойын-қоныш толса да,
Жоғарылай бер ой сермей.

Елуді бөлсе екіге
Жиырма бестен аспайды.
Жас жетті деп өкінбе,
Жүз де келер, қашпайды.

Жасай бер, достым, жасай бер,
Ғылымның ерттеп жүйрігін
Кендерді зерлеп, қашай бер,
Жоғалтпай керек түйірін.

Арта берсін мәртебең,
Қызығарлық жастарға.
Атын да қанық ертеден.
Жазылар әлі дастанға.

М.Шәріпов, М.Жанбеков

БАТЫР ТҮЛҒА

Ашылды қаламызда білім ордасы.
Бастады сол орданы бір қолбасшы.
Әрі ғалым, әрі ұстаз сол ағаның,
Елуге толып отыр бүтін жасы.

Ғылым мен өнер досы - ардақты Аға,
Білдініз екеуінің де кілтін таба.
Атқарған еңбегіңізге сан - салалы,
Еліңіз қошаметтеп берді баға.

Сезімтал жомарт жүрек, батыр тұлға
Өнеге бола бергей қыз бен ұлға!
Ұшырып шәкірттерін шартарапқа,
Мерейі өсе бергей жылдан-жылға!
Көрсетер сүйіспеншілік келгенде рет.
Түрлі-түсті металдың бірі еді деп,
Жезден құйып барельеф ұсынамыз,
Тарту емес, ықылас белгісі тек.
Алда да арта берсін талабыңыз,
Тот басып мұқалмасын қаламыңыз!
Айтылған Сізге арналып осы сөзді
Ұсынған бір топ шәкірт-баламыз біз.

“Білім және еңбек” журналынан

Шабыт бар кеудесінде лапылдаған
Көп емес ғалым әрі акын адам.
Елу жас - ердің жасы. Кеудеңізде
Көп әлі жанартаулар атылмаған.

Көп әлі жанартаулар атылмаған,
Ол - кітап бізде бүгін оқылмаған.
Ғылымның қиянында, ғалым аға,
Тілеғіміз батыр қадам, батыл қадам.

Көп әлі бергеннен де бермегіңіз,
Өзгеше өнердегі өрнегіңіз.
Талмайтын тұлпар шабыс тілейтұғын,
Өзіңіздің “Білім және еңбегіңіз”!

Р.Х.Салехова

... Да, может собственных Платонов,
и Смителсов, и Меерсонов
Земля Казахская рождать ...

Бесспорно, тяжек путь к вершинам гор,
А Храм Науки - на скале отвесной ...
Кто начал восхождение с Холмогор,
А кто-то с тихой Марьевки безвестной.
Что ж, выбраны нелегкие пути

И на Голгофу Вы взойти решились,
Сумели до вершины Вы дойти,
Счастливый к стенам Храма прислонились.
Не вознесли молитвы Вы богам,
Своим лишь силам и стремленьям веря.
Вы знали, что не каждому Сезам
Заветные распаивает двери.

Вам оказалось это по плечу,
Ведь трудностям назло Вы шли упрямо
И Вашу незажженную свечу
Зажгли и утвердили в этом Храме!
Что Вас вело? Нет, не слепая страсть,
Скорей та искра, в сердце что горела,
И ни земная, ни иная власть
Свернуть с пути Вас просто не сумела.

И как у всех была у Вас мечта,
А к ней Вы шли самозабвенно, страстно.
Что ж, каждому свое, а высота
Бывает сильным духом лишь подавластна!
Ведь нас ни в чем не нужно убеждать,
Мы знаем Вашей славы биографию.
И просто знаем, что смогли Вы дать,
И впишется что в Вашу биографию!
Не каждому дано свой трон иметь,
Не каждой строчке, знаем, место в гимне,
Но даже лишь "Букетовская медь" -
Одна б на щит подняла Ваше имя.

Ученый, переводчик и поэт
Хоть в шутку, но признайтесь без секретов:
Вы, как удачно собранный букет,
И потому, быть может, Вы - Букетов?
Считают жизнь иные по годам,
Лишь сделав шаг от отчего порога,
Как будто километры по столбам,
Оставленные где-то по дорогам.
Для Вас такое, нет, не подойдет:
Вам мерить жизнь положено твореньем,
Полвека Ваши - творческий полет
С исканьем связанный, с трудом и вдохновеньем.
А годы пусть как бремя не висят,
Для счета время их предназначало,
Ведь Вам всего-то только пятьдесят.
А это лишь второй этап начала!

ЖОҚТАУ
/Соңғы сапар соңынан/

Көкімбек Салықов

ЕВНЕЙ БУКЕТОВКЕ РЕКВИЕМ

I

Ауыр қаза,
Қалың ел құлақ түрді,
Құлақ түрді - тым ауыр сұрақ кірді.
Елден бұрын егіліп, тұман айтты-ау,
Құба талы Есілдің жылап тұрды.
Өксігенде тоғайдың тотылары,
Көңіл айтты жүректе аты бары.
Торқа болар төсектей толқып кетті,
Туған жердің ол басқан топырағы.

Қиын екен өлімнің жаман аты,
Көзін жұлды ең асыл азаматы.
Жер бетінде өзгеден көп күйзелді,
Кіндік қаны тамған жер Бағанаты.

Жалғызтауды тік қоршап қиялап та,
Бүтп қаулады тым ауыр мұң орап па?!
Ізбасарын Қаныпшын іздеп шыққан,
Душар болдық тым ауыр қиянатқа.

Қайғы жұтып - демеймін - дара қалды,
Есіл сыңсып, Көкшетау жараланды.
Қарқаралы қасірет арқалады,
Қара шаңырақ теңселді Қарағанды.

Ол емес қой, қазағым, ұмытарын,
Сарыарқадан қаулады ұлы сарын,
Қаз дауысты қазақтың жан азасын
Желге қосып жеткізді Ұлытауым.

О, ғаламат! тап болды қандай шығын? -
Деп өксіді Алатау алмай тыным.
Жағымпаздар жақсыға құрық тастап,
Ғұрып озды-ау есті адам нанбайтұғын.
Қала бар ғой жұлдызла жайынамаған,

Қарт анадай қарады. Ай да маған.
Күннің көзі танертең тоқтай қалды,
Қайда кетті-дегендей-қайран аған?
Сұрақ осы жамигат ойламаған,
Жаншып кетті жанымды
Ойран алаң ...

Толғандырған өмірдің түпкі мәні,
Ой-хой, шіркін! Қаншама жүк құлады,
Сені ықтырып
Төбеге шыққандарды,
Есіме алсам төбе шаш тік тұрады.

Жібек мінез жігіт ең
Жібек сөзің,
Жауықтырмас пендені жібек сезім.
Асылдарды сыйламас масылдарға,
Қыр көрсетпей жүдеттін жүректі өзін.

Кішіпейіл, сүт көңіл, келісті едің,
Керіссен де,
Ешкіммен кейіспедін.
Көрген жанды сүйсінтті сүйкімділік,
Үзімі бар кейпінде періштенің.

Тура шықпай қанжарлы сермеп қолың.
Дос боп жүріп.
Дұшпанын өзгертті өнін.
Газеттерден
Сені атқан кара кескін,
Атын анық айтуға бермепті орын.

Жалғыз емес ол мүскін. жалғасы көп,
Арсыз еді-ау ақ жолға арнасы жоқ.
Оларды да аруақ ондыртпады,
Орағытты сен шеккен бар қасірет.

Патшағардың тым сұйық айтар әні,
Танымаймын-деп талай қайталады.
Шолақ ақыл,
Сезімге олақ екен,
Ел күлгенін нақұрыс байқамады.

Адамшылық шын сеніп парасатқа,

Үмілмедің бір мезгіл саясатқа.
Іноу төккен ауыздар у шашқандай,
Салды сені айықпас жаракатқа.

Ерте кеттің,
Әйтпесе байқар едің.
Сытып жатыр сұмдықты байтақ елім.
Соқтығысты ақиқат алдаушымен,
Сағат туды ел жақтап қайтар кегін.

II

Әбділдалар "Айқасқа шығам!" - деді,
Талай достың булықты шығар демі.
Сын сағатта
Біздерге тоқтау салдын,
Сол шешімді туған ел ұғар ма енді?

Бұл жалғаннан алмаған бұрын сабақ,
Не демекпін дос өтсе қырын қарап.
Осы сауал тулатты жүрегімді ...
Әрен жүрген шырылдап бұрыннан-ақ

Үйренбеген тәсілін жалтарыстың,
Тасасында қалмасам қалтарыстың,
Сен тоқтаттын-десін де
"Ақылдыға
Ақымақпен жөні жоқ арпалыстың"

Жерлесшілдер данғаза әлемінде,
Таланттыға өзгертті сәлемін де.
Сен ғылымның, өнердің ақ жолында
Төркін жайын білмедің пәленің де.

Жібермеді-ау ноян іс
Жер бетінде,
Жауым бар - деп ойлауға, зерлетуге.
Байтақ елдің мұқтажын сезуші едім,
Құдайлықтың ізі бар келбетінде.

Жас баладай кіл таза, туған алып,
Жүрегінді жүрдің-ау жырға малып.
Қасымдықтың үшқынын неге алмадың,

Қарқаралы маңына жылда барып

Үлкендердің келеді-ау үлкен бабы,
Кей сырынды топшылап білсем-дағы
Толстойға толықтау еліктедің,
Маяковский ағанды сүйсең-дағы.

“Содыр сыннан қазақтың өлгені көп,
Мақтаудан мерт болғанды көргенім жоқ”, -
Деген сөзің баяғы әлі есімде,
Аңғардың-ау тағдырдың кермегін көп.

Жамандыққа жақсылық еткендігің,
Жер бетіне сол ма екен екен гүлін.
Ер кісі едің,
Мен білген өр кісі едің,
Абайлыққа бар дерлік жеткендігің.

Гетелерден алдың ба бұл гүрыпты,
Терең толғау тұнғық тұндырыпты,
Ақылдылар осылай ойтағанша,
Тентектері дүниені бүлдіріпті.

Күйінсе олар
Сен жеткен белендерге,
Ашық шыкса айқасқа
Женем! - дер ме?!

Есімінді өлімнің өшірмеді.
Жеткен екен тамырың терендерге.

III

Коштасқан соң үйрендік қайғы етуді,
Тірі күннің бісекші жайлы етуді.
Шын айқасқа шықпаған
Сын сағатта,
Туған елге көрсетем қай бетімді?! -

Деп достарын ішінен қайталады,
Тұнған сырын талайлар айтар әлі.
Ал, сол күні бүкіл ел қайғырғанда,
Сырт айналып кейбіреу байқамалы.
Терең толқып кетпесем тым әрірек,

Аға күрсініп, ел айтар мың сан рет.
Аға ниет тасадан атқыштарға,
Ағат жауап беріпсің сен дәлірек.

Ағас қаза емес пе опат тектес,
Ағаш көп көңілден ноқат кетпес.
Ағ сақтамай, айтайын кайғы, назды,
Ағ мақтауға бәрібір тілім жетпес.

Абыт үні емес бұл,
Азлық үні,
Сен едің гой ардагер анық ұлы.
Аен едің гой көксемес күндестікті,
Албастының қалыпты жабық үні.

Суық хабар келгенде “жан үзілді”,
Ойлай бердім жоғалмас нар ізінді.
Көздің жасын төксем де білдірмеймін ...
Өтеп тұрмын інілік парызымды.

Қалың топты жас ұрпақ бастап шығып,
Әділет женер арандап астамшылық.
Аған қомы, ат жалын сыйлайтындар,
Евней күнін атайтын бастар ғұрып.

Көңіл бөлмей
Қырған сәнімізге.
Баса бердік көнетоз әнімізге.
Ол тисе де, сен тимей
Басындырдың,
Тым жүрексіз болғандай бәріміз де.

Оңай емес қалың дерт бойлағаны,
Атынды атап
Салады ойран әлі.
Ақымақтың қате гой ақылдыны,
Қорқақ, әлсіз, үркек деп ойлағаны.

Қабындаса біздерге зар тұманы,
Кей пақырды көрініс таң қылады.
Таркатыпты жарығын шартарапқа,
Көкірегінде жайнаған жан шырағы.

Озық туған үл едің ғасырыңнан,

Аулақ жүрдің біреуге бас үрудан.
Қуыстанған патшағар сиқы қызық,
Енді өздерін ел көрді жасырынған.

IV

Үстаз, ғалым
Қалмадың қалтарыста,
Астамшылық етпедің бар табысқа.
“Мұнай сығып шығарам”, - деп, көмірден,
Талмай кірдің ғылыми арпалысқа.

Арман еді-ау ...
Бұл айтқан сырым жана.
Кайда төкті
Білдің бе, нұрын дала?!
Қазағым-ай!
Осындай зор айқасқа,
Барса барар Евнейдей ұлын ғана!

Бүкіл елге Букетов аты ұнады,
Шет жерге де есімі қатынады.
Тандай, шіркін, тамаша татынады,
Көмір мұнай берер - деп кім ойлапты,
Ал күндестер қызғанып, шатынады.

Ел атағын түсінбей шірік бастар,
Жауласты ғой рушыл ғұрыптастар.
Залымдардың залалды бүйрегінен
Жан болмады-ау індетті сытып тастар.

Мұнай дейміз, құдай-ау,
Аманатты,
Селенін мен өленді санамапты.
Дүбіріннен шошынған шенді дүмше,
Көк төбетін тасадан абалатты.

Емес едің, қазағым, жаман халық.
Сен - дегенде жанылды заман нағып?!
Жақсыларды кім қиды жамандыққа,
Ел алдында жымиып арамданып.

Олар сұмдық теруге қалыптасқан,
Екеніне жер мен су қанықты аспан.

Салтыстырды айламен досты досқа,
Өзгеріне еш күмен дарыптастан.
Сегізге едің
Ала алмас қанат тыным.
Мерт болдың-ау таптырмай тағат шынын.
Б-тін қайта көтерді есімінді,
Сейіп заман өзінің ағаттығын.

V

Құтты жолың біздерге айдан анық,
Болашаққа тарттың көш сайлап алып!
Сегіз қырлы, бір сырлы асыл едің,
Ел алдында есімің жайнар анық.

Бәрі өзгерер ...
Басқа жаз, күз де өтер,
Ар-намысты болашақ шын күзетер.
Арамзаның әділет бетін ашар,
Күнәһарді бар қазақ бір іздетер.

Есенгіреп Есiлдің жар қабағы,
Назаланбас тек қана Арқа маны.
Қаратаулар,
Күрсінді Алатаулар.
Егіл, Жайық өкінді шартарабы.

Жүтенсіздік жоғалтып “ақ табаны”,
Жұлдызданар есімің сәт табады,
Евней - десе,
Құшағын кең ашады,
Болашақтың бақытты қақпалары.

Көркейгендей көңілдің көк құрағы,
Селдей тасып бұлқынса сөз бұлағы.
Кек алам деп ойламан,
Тек айтарым:
Неге ақымақ дананы бетке ұрады?!

Сені дос - деп дүниеде санағанды,
Қайғы жұтып демеймін дара қалды.
Қара қағаз келгендей қан майданнан,
Қалың қазақ жүрегі жараланды.

Жөнін байқау керек қой терістің де,
Келіспеске сыпайы келістің бе?!
Сенен асқан
Көрмедім көңтерліні,
Көтерімпаз ауырды жер үстінде.

Шанқай түсте, шілдеде жауалы қар,
Деп кім ойлар,
Айтсаншы, саналылар?
Бүркеншік ат тағынған,
Қара кескін,
Індет болды-ау
Қаныпезер жалақұмар.

Өкініш көп,
Салайын несіне зар,
Керуенін ең озық көшін табар.
Шәкірті едің Қаныштай данамыздың,
Қатар ұстап қазағым есіне алар.

Шен шыдатпай дүмшелер басын жарды,
Ел ардақтар ақымақтар жасырғанды.
Мен жар салсам бұл күнде атынды атап,
Сыбылап жатыр қазағым асылдарды.

VI

“Нар еді ғой,
Намысты бермес бүктеп.
Қажыды ма қанағат бермес жүкке”, -
Деп достары ұрынбас сенбестікке.
Тік жартастан құлаған бәйтеректей,
Таң сәріде аттанды ол келместікке.

Не сұрайсың? - дегендей осы бізден,
Танып қалдық бүкіл ел есімізден.
Әлі күнге келеміз жібіте алмай,
Жанға батқан берішті төсімізде.

Астан-кестен дүние жаттын ауып,
Біреу қаза, біреулер тапты сауық.
Елдің ішін шыр бұзар батты қауіп,
Қанша зәбір шексе де сыр бермеді
Көрмеген жан есікті қатты жауып.

Алмай жүрсен де қайдағыны,
Қызыл кірпі қымыз сан жабыны.
Ақ бетіне тарамай жатпады үні,
Таланттың дүбірі-ай! Тыңшытпады
Көміп кетердей тақтағыны.

Ақ етпес жамандық аш қала ма?!

Ақ ерді қиды ғой маскараға.

Ақ ма - мансапқа мас сана да,
"Ақ, алла, пендешіл күнөмді!" - деп,
Ақ сыпады бір бастық астанада.

1991 ж.

Какимбек Салыков

РЕКВИЕМ ЕВНЕЮ БУКЕТОВУ
(перевод Валерия Антонова)

I

Когда он умер,
Люди затанли
Дыхание, уйдя с тоской в себя...
З тумане пвы головы склонили
Над волнами есильскими, скорбя.

В кустах фазаны, вскрикивая зычно,
Казалось, тоже плакали о нем...
Земля стелилась мягче, чем обычно,-
Сподвижница в пути его земном.

Не верилось, что нет его на свете,
Столпа святой гражданской высоты.
Страдало всех больше на планете
О нем село его Баганаты.

На Жалгызтау наваждением свыше
Шли плачущие толпы облаков.
Преемника Сатпаева Каныша
Не стало по вине клеветников...

Не одинок Есиль был в нашей скорби,

Был Кокшетау ранен вестью той,
Каркаралы, рыдая, плечи сторбил,
Померкло небо над Карагандой.

Забыть тот день казаху невозможно;
Преодолев Сары-Арки простор
Гусиным криком, гогом тревожным,
Весть донеслась до заидийских гор.

“О боже! Что за горькая кончина!-
Седой главой качнул Абая пик. -
В который раз достойнейшего сына
В народе губят плут и клеветник”.

Угасших звезд неведома дорога...
Луна, как мать, в глаза мне смотрит строго
И солнца шар колеблется, взойдя.
“Где брат твой славный?” - спрашивают оба.
Что им ответить?
Что моя особа
Сегодня значит в бездне бытия?

Суть нашей жизни зыбка и туманна,
Безмерен груз забот, гнетущих нас.
Не одного
Душою великана
Валила жизнь и прежде и сейчас.

Тебя, мой друг, сгубило благородство
И честность и порядочность в борьбе.
Противников душевное уродство
Ты, как чуму, не подпускал к себе.

Был скромн, чист и в помыслах и в слове.
Боролся - если только нападут.
Такую чистоплотность и здоровье
В народе нашем ангельским зовут.

Противник твой не обнажил кинжала,
Назвавшись другом, лик не обнажил.
Чернил в газетах,
Обнажая жало,
Но сам в тени, скрывая имя, жил.

Не одинок был он под черной маской -
Разнообразным было воронье.

Ах, жестоко всех в конце карьеры адской
Ах, жестоко покарало за вранье).

Как ни лгал один,
Как ни лгал подобный,
Как ни клялся - я, мол, не при чем -
Останется он в памяти народной,
Смешным, лицедейным ловкачем.

Ты верил в разум,
Слишком свято верил,
Чтоб изменять с политикой ему.
Это было медом, тем, кто лицемерил,
То было ядом сердцу твоему.

Ушел ты рано.
Без тебя настала
Пора иная, недругов губя.
Бой правды с кривдой время развязало
За истину,
А, значит, - за тебя.

II

Вступить за тебя призвал в печати,
Я помню, Тажигаев Абдилда.
Ты считал, что это было бы нехотать.
Кто знал об этом, кроме нас тогда?

Друзей молчанье наше раздражало -
Какой урок потомки извлекут?
Как сердце схватки за тебя желало!
Какие муки нас теперь гнетут!

Кривить душой я в споре не умею
И не хотел держаться в стороне,
Но ты сказал:
"Оставь свою затею.
С глупцами спорить глупо наравне".

У недругов, в земляческом их клане,
Талант и гений были не в чести.
Ты ж горло шел тропой своих исканий
И бездарей не замечал в пути.
Влекли тебя вперед дела большие,

Не знал ты даже, кто твои враги -
Все люди были для тебя родные,
А все их дразни - глупы и мелки.

Не зная, что родился великаном,
Ты жил, ведомый гением своим,
Не как поэт, родившийся смутяном, -
Бесстрашный Аманжолов наш Касым.

“Большое море - кораблю большому”, -
Я размышлял, бывало, о тебе.
Мне кажется, ты подражал Толстому,
А также Маяковскому в судьбе.

“Нас грубости доводят до инфаркта,
Никто еще не умер от похвал”, -
Ты усмехался, признавая фактом,
Что льстец не меньше вреден, чем нахал.

Не с Гете ль вместе -
Чести раб и долга -
Ты истину глубокую постиг:
“Что мудрецы обдумывают долго,
То дураки разрушить могут вмиг?”

Завистники
Твой путь в науке горный
Прервать в борьбе открытой не смогли.
Ты умер,
Но твоих исканий корни
Глубоко в суть познания вошли.

III

Мы научились слезы лить посмертно
О тех, кого не сберегли, любя.
Стыжусь я,
Что с отвагой беззаветной
В суровый час не защитил тебя.

Стыжусь, что не являюсь исключением
Среди друзей, молчавших до сих пор.
Но, вволю дав прорвавшимся мученьям,
Не отвожу я от былого взор.

— Боли жгучей
— невыносимой
— вспыхнет правда ярче во сто раз!
Евсей,
— чужим невежеством теснимый,
— мужества явил пример для нас.

И смерть твоя была для нас крушеньем,
Рокором нашей совести была...
Отравленная нашим прегрешеньем,
Невнятной стала в честь твою хвала.

Но гулкое,
Молвы народной эхо
Во все концы отчизны разнесло
И то, кому, святой, ты был помеха,
И кто творил под черной маской зло.

Меня поныне боль гнетет и душит.
Мы в неоплатном перед ним долгу.
Ни слез из глаз, ни слов, томящих душу,
Сдержать, Евсей, я больше не могу.

Я верю, что времен грядущих люди
Поймут, чья мысль глубока, чья мелка.
“Тот славен, кто родился на верблюде”...
Евсейя дни - наш праздник на века!

Твои враги тебе желали горя...
Ах, как добить тебя хотелось им!
Ты зорю справедливости ускорил
В те дни паденьем гибельным своим.

Не видя, как их души обмелели,
Верх долго брали подлые глупцы.
Ты их терпел,
Но унижал на деле -
Резвитесь, мол, пройдохи и лжецы.

Поджала хвост шакалов скользких стая -
Им смерть твоя наделала хлопот.
Ум беззащитным на земле считая,
Хитрят лжецы -
И в этом их просчет.

Виденье недоумков изумило:
Умершего оплакивал народ,

Но над толпой душа его светила,
Свободная,
С неведомых высот.

Ты к нам спешил
Из будущего века,
Евней, наш друг, как в круг родной семьи..
...Под черной маской умственный калека
Мелькнул в толпе
И узнан был людьми...

IV

Учитель,
Дерзкий разумом ученый,
Был в трудностях ты не преборим.
Ты цель поставил:
“Угля камень черный
В нефть, как я полагаю, обратим”.

Мечта чудесна...
Смелая догадка...
Как сын степей пришел раздумьях к ней?
Великая ума с природой схватка,
Но ты готов -
На то ты и Евней.

Да, знали люди, кто такой Букетов.
В стране и далеко за рубежом.
Воображеньем он затмил поэтов.
Из угля нефть! До цели - сто секретов,
Но зависть режет недругов ножом.

Им невдомек,
Что родине ученый,
Всей Родине стремится утопить.
Но он “чужак”,
И в луже желчи черной
Глупцы его готовы утопить.

Нефть из угля...
Все строго, все логично.
Но химик о стихах не забывал...
Чиновнику такое непривычно:
Поэзия и уголь - что первично?
Он морщился, трубил, негодовал.

Ах, добрые казахи!
Сколько жизней,
Святых и нужных для родной земли
Вы, дети века, на родной Отчизне
От дел с улыбкой хитрой отвлекли!

Сколь горько ваше древнее уменье
Под вечным небом в стороне родной
Терпеть
Глубина над мудрецом глумленье,
Друг друга мерить меркой не одной!

Евней!
Парил ты в мыслях так высоко,
Так широко распахивал крыла,
Что жизнь твоя,
Угасшая до срока,
Тому опроверженьем не была!...

V

Твой славный путь
Мне ясного яснее:
В грядущее ты вел наш караван.
Уча, стремясь, стихи слагать умея,
Ты был на благо всем нам жизнь дан.

Пройдут года,
Минует непогода,
Жизнь защитит творцов нетленных благ
И маски черные сорвет со сброда
Винowników всех гнусных передраг.

В чести не будет больше очернитель,
Очистит время блеск звезды твоей,
Грядущего могучий попечитель,
Мой мудрый друг, бесценный наш Евней!

Подобно первой зелени весенней,
Стихи мои рождались о тебе.
Слагал я их,
Не думая о мщенье
Ничтожным пешком в доблестной судьбе.

В несчастьи ты не был одиноким -
Беда всех чистых совестью роднит.
Не сломленным,
А гордым и высоким
Тебя людская память сохранит.

Порою нужно с нечистью сражаться...
Что значил твой отказ от битвы с ней?
Нам оставалось только ужасаться
Неизъяснимой выдержке твоей.

Кто видел, чтоб на травы среди лета
Валил из туч губящий снег?
Ты умер... Кто ответит нам за это?
Молчит под черной маской человек...

Мы не молчим,
Хоть нет нам оправданья...
Но прошлое таланта не мертво:
Ты, как Сатпаев,
Заслужил признание
Посмертно
У народа своего.

Чиновники в безвестности почтили,
И тем в стихах я нынче окрылен.
Что мы сегодня к жизни возирали
Немало славных судеб и имен.

VI

"Он сильным был.
Какая ж злая сила
Его в конце дороги подкосила?"
Друзья гадали, думая о нем.
Почуя миг кончины неминучей,
Он замер, словно дерево могучий,
И рухнул, как подрубленный, ничком.

Чем прогневил судьбу он, незлобивый,
Такой открытый и такой счастливый,
Опасности не видевший ни в ком?
Подумаю - и сердце замирает,
И снова горе душу раздирает,
И к горлу подступает едкий ком.

Вершила свой круговорот эпоха -
Тот бедствовал, а этот жил неплохо,
Но зрела буря в обществе больном...
А он молчал, хоть и страдал, возможно,
Он, двери прикрывавший осторожно,
Отшельник в мире радужном своем.

Разнеся громом миг его паденья,
Всех всколынул и всех привел в смятенье,
Всем в душу заронил печаль и страх.
Он, умерший без стога и без крика,
Всех напугал, от мала до велика, -
Вплоть до больших сановников в верхах.

Людская дурь и подлость ненасытны.
Им за убитых похода не стыдно,
Но может быть, купавшийся в чинах,
Сидевший в кресле, как царек на троне -
Молитвенно поднес к лицу ладони
И прошептал: "Прости меня, Аллах".

Көкімбек Салықов

ЕВНЕЙДІҢ БҰЛАҒЫ

Евней-аға ауылы,
Бағанаты - деген жер.
Айна бұлақ бауыры,
Ақ қайынады белендер.
Орман, тоғай аралас,
Ой салғандай кемеңгер.

Ата, баба тұрағы,
Көп қайнардың тәуірін.
Евней-аға бұлағы,
Атап кетті ауылым.
Ақын, ұстаз ақтангер,
Ел сыйлайды бауырын.

Жұтып рабхан самалды,
Жаны рахат табатын.

Баурап көрген адамды,
Жүрек отын жағатын.
Ғалым аға тебіреніп,
Кең жаятын қанатын.

Зәмзәм толқып жатқандай,
Ақ бұлақтар жарысқан.
Осы жерде ақ маңдай,
Ағамызбен танысқан.
Осы жерде өр қиял,
Қол сілтеген алыстан.

Сылдыр, сылдыр көп бұлақ,
Есілді аңсай ағады.
Жағасында тал, құрақ,
Евнейді іздеп барады.
Асыл аға бейнесін,
Жер, су еске алады.

Жердің гауһар көркемі,
Бағанаты киелі.
Евней туған өлкені,
Көрсен жаның сүйеді.
Бойға қуат, ойға сыр,
Нұр шапағат үйеді.

ЖЕТПІСІҢ ЖЕЛКЕН ЖАЙҒАНДА

Келіпсің жетпіс жасқа Евней-аға,
Өзің жоқ,
Көзім сенбей, қимас сана,
Көрінді бейінең сөнбес жұлдыз болып,
Көгімді жарқыратып жанған дара.

Қазақтың асыл перзент ірісі едің,
Ел-жұртқа ғалым тиді себін.
Ұстаздық гүрпын ғажап,
Ақын мінез,
Бәрі дос, бәрі туыс жүрген жерін.

Заяға артта қалған кетпеді ісін,

Ғарда, зиялысын, мектебісін.
Ер жүгін атқарғанда самғап биік,
ҚарМУ-ың өзін салған ескерткішін

Ас беріп, той жасаса Қарағанды.
Атағын айырықша дараланды.
Букетов деген атың жалғастырды.
Шығыста Шокан, Қаныш даналарды.

Сарыарқа ашса тойлы қас-қабағын,
Сәлемін алып келдік астананың.
Торқалы мерейтойға шашу болсын.
Ақ тілек өлен-жырым, асқақ әнім!

Бір орман,
өскен егіз шынарындай,
Жүретін достар едің жұбы арылмай.
Қарсы алды Әбілқастай асыл аған,
Нұрада жалғыз қалған сынарындай.

Қарсы алды қаулап өскен інілерін,
Өзіне тартқан бәрі ірі, керім.
Сүйемін бас құрасып осындайда,
Төс тақап үлкен, кіші бірігерін.
Мен келдім, Көкше, Ұлытау, Есілдетіп,
Семейден Медеу жетті есіп, желіп.
Дос-жаран сені сүйген бәрі келді,
Қаратау, Атырау, Жайық төсін керіп.

Арда емсен
ақын, ғалым қос інгенді,
Жасқанттың кеше ғана өшіккенді.
Ғалымдар президенті өзі бастап,
Рухын қуат берген көшін келді.

Жан аға! Елге аян асыл баған,
Біледі есімінді зерлі ғалам.
Тойында бар мейманды бастап келді,
Ардақты ел ағасы Бәйкен аған.

Жетісу ала келдік әсем үнін,
Бас иіп Қарқаралы төсер гүлін.
Букетов деген атпен аталады,
Баяғы өзін жүрген көшен бүгін.

Қымайды бақастардың шатпағына,
Сыйлады бүгін сені тақтағы да.
Жан аға!

Жатқан жерің торқа болсын,
Жетпісің желкен жайды арттағыға.

1995 ж.

Мұзафар Әлімбаев

ЕВНЕЙДІҢ РИК АТТЫ ИТІМЕН ТЫДЕСУІ

Досымның иті Рик! Тілің жоқ-ау,
Әйтпесе көпке шертер мұнын көп-ау ...
Сені де түршіктірді-ау сұм ажалдын
Сұмдығы - елдің есті ұлын тонау.

Рас қой сол көзіне жас ірікпепті,
Жер үстін қалай ғана қнып кетті?!
Жауына нәлет - қарғыс жаудырмапты,
Ажалдан аждаһадай үрікпепті.

Тыңдаған ұдайына сөзін үйіп
Халқының қалай кетті көзін қнып?!
Дөкей-енкек бала еді өскен қырда
Бонына теңіз білім, төзім жынып.

Арлан Рик, амансың ба, тая бері,
Бәрін айт, сорлап қалған ая мені.
Көшеде құлағанда күрс етіп ол,
Күпия саған ғана аян еді.

Әуелгі өз орңында дүйім жалған,
Досымның көзісің ғой тірі қалған.
Сенен сыр есіткелі досым жайлы
Жетелеп келді мені үміт-арман.

Досым құлап, қырбайлар таяды ма,
Мүләйімсіп өтірік аяды ма?
Бактың ба аяғына жан жолатпай,
Адал мен тең сұстанып аярына.

Күйкінің елеместен шүйліккенін,
Шүйліккен мансаптының билік керін,
Басынан аттап

аршын адымымен
Парасаты ысырған жиліккенін.

Соңғы рет басарын да соны қарын,
Алдында тосқан өзін соры барын.
Білмеді ол тыңдағанын ең соңғы рет
Сүйікті Сары-Арканың қоныр әнін.

Сезбеді ол ер көңілі мен қиын халін,
Адымы кадам сайын қиылғанын.
Жүргенін асау-масау аласұрып,
Қаһардың қалт еткізбей бұйырғанын.

Аппак шын кір шалмаған зор көлемі,
Букетов елдің сүйіп Ер дегені!
Астында қалды аяқтың

төмпешіктер,
Жеңіл ме әділдіктің дөңгелегі?!

Өлгенге енді жеңіл, қиыны не?
Қабактар қалың мұннан түйітуде ...
Құздан да биік тұрды құлап жатып,
Ол қалды замананың биігінде.

1988 ж.

ЕСЛЯМ АҚБАСОВ

ДАРА ТҮЛҒА

(Қарағанды мемлекеттік университетіне Е.А.Букетов
есімі берілгендігі туралы хабарлы естігендегі әсерім)

Атыңнан айналайын, асқар ағам,
Өр едің ақиық жан жасқанбаған.
Дарын мен талап болып қос қанатын,
Жасыннан күнге ілесе аспандаған.
Сен аштың ғылымның сан ғаламатын,
Тамсанып ғалым біткен таңғалатын.
Халқымның сен бір дара перзентісің,
Танытқан біраз елге қазақ атын.

Ғылымның алаулатар таң арайын,
Салдырдың Аркада елдің Ақ сарайын.
Ғұлама ғалымдарды шыққан әлі
Болашақ көрер одан сан талайын.

Есләм Зікібаев

АЛАСАРМА ЕҢСЕЛІМ

Биігінді аласартпа, еңселім,
Барлығыңды, нарлығыңды ел сенің-
Жеткізеді ғасырлардан ғасырға
Шырылдаған шындық айтар келсе күн,
Биігінді аласартпа, еңселім!

Ел-жұртына тек өзіндей ер-көрік,
Қайғың бар ма, көтереді тез бөліп.
Тура бидей тура айтатын күн туса,
Бүкіл қазақ сөйлейді, аға, сен болып.

Өшсін дей ме, көшсін дей ме жалыны,
Сөнсін дей ме жүрегінің жарығы,
Қызығына карап тұру бар әлі-
Жүйрікпенен жарыстырып жабыны.
Таразыға тартып тұрған бәрін ой,
Жүр талайлар көрсете алмай әлі бой.
Өкініш көп алмағайып өмірде ...
Жүйрік озса, ол халқының бағы ғой.

Бірақ жүйрік озғанда да қым-қуат,
Қызғаныштан өлер жандар бұлығып.
Сардарлардың сағын мықтап сындырып.
Сарбаздары қояр қор ғып, мұңды ғып.

Құлақ естіп, көз көрместей сұмдық-ау,
Тұншықтырып жене берер шынды дау.
Ес білмейтін есерсоғы жындылау,
Ерді қынап салып жатса қыл бұрау,
Бұл дегенің сұмдық екен, сұмдық-ау!

Табиғаттың тартқан тосып сыйын-ай,
Сыйының да астан-кестен құйыны-ай!

Жабы шауып бәйге атудың онайы-ай
Жүйрік калып сандатудың қиыны-ай!

Аласарма, аласарма еңселім,
Барлығыңды, нарлығыңды ел сенің
Жеткізеді ғасырлардан ғасырға
Шырылдаған шындық айтар келсе күн-
Аласарма, аласарма еңселім!

1990 ж.

Қоялы Аяпбергелұлы

ДҮНИЕ САЛДЫ БІР АЛЫП

Тап болды қазағымға ауыр қаза
Айрылдық азаматтан ары таза.
Мезгілсіз құладың-ау, ерен ерім,
Еді ғой арамызда орнын дара.

Жанымен, тәнімен де еді алып,
Сүм ажал қай жағынан келді калып
Ебекең енді жоқ - деп естігенде,
Кеткендей болды арқамды аяз қарып.

Жігіттің айбынынан ерлер ыққан.
Бір сөзден достарының жанын ұққан.
Мықтылықтың символы сияқты еді,
Сүм ажал көзі қыпы қалай жыққан.

Толқытты суық хабар өте қатты,
Көңілге сан ойларды ұяттатты.
Апырым-ау, шыныменен сенеміз бе
Дегенге бүтін оның күні батты?

Тартуы ең табиғаттың сен халқыңа
Ілкемді үлес қосқан ел даңқына.
Қазақтың абзал ұлы бола білдің
Қалдырып мол мұранды сен артыңа.

Барушы-ек ақыл сұрап ағамызға
Енді біз ондай аға табамыз ба

Қазасы қатты батты жанымызға
Әйтпесе жоқтау жырын жазамыз ба?
Жақында сәлемдестім арнай барып,
Томдарды отыр екен аға актарып.
Сан қылы такырыпка сөз қозғады,
Кетерде табыс тілеп, қолымды алып.

Көрсетті зор ілтипат сұрап жайды,
Білінер сом тұлғасы осындайда.
Кенінен пайымдайтын кесек еді
Басына іздемейтін ұсақ пайда.

Азамат еді ағамыз дәл осындай,
Сыйлайтын өзі адалды жан досындай.
Қойсаңыз қандай сауал қиналмастан
Беруші еді толық жауап еш тосылмай.

Сол бейнең көз алдымда әлі менің,
Ұмытпан еш уақыт бітпей демім.
Зиялы әрі өрелі ұстаз еді
Тыңдайтын шәкірттерін қойып зейін.

Білген ел қабырына бәрі кепті.
Оларды Жайық-аға елжіретті
Тарихи деректермен терең толғап,
Акселеу тыңдаушысын тебіrentті.

Сөздері жалынды да жарасымды-ақ,
Жас - кәрі тәлім алды бәрі тыңдап.
Сыйымды-ақ лебіздері Ебскене,
Ондай ер келер ондап, келмес мыңдап.

Біз кейде өкпеледік, ренжідік.
Ол дағы қызық екен енді білдік.
Назымды бағалайтын абзал аға
Сондықтан жарасатын ондай тірлік.

Ғалым-тын дерегі мол әр саладан
Тыңдырған игі істерді ойына алған.
Қос тілді тең меңгерген шешен еді
Лебізін естіген жан ләззат алған.

Шырақ боп жас талаптың көзін ашты
Ұстаздық мейірімен қарайласты.

Ғылымның ақ Отауы көркейсін деп
Әр іске бар жігермен араласты.
Жұмсаған бар қабілет, парасатын
Бас ғалым, қамқор ұстаз саналатын.
Ескерткіш ұмытылмас болар еді
ХММ-ға берсек егер ағай атын.

Білген жан қалды артында қатты налып,
Ертерек кеткеніңе дүние салып.
Болса да ардақтылар арамызда
Тұрар-ау орның толмай олқыланып.

Еді ғой өте зерек ойшыл адам
Көсілтіп прозада тартқан қалам.
Үлкен бір үмітпенен біз өлі де
Күтуші ек мол жемістер ол ағадан.

Асқақ та армандары биік те еді,
Жеткізбей тосын қаза киіп кетті.
Айнытпай бастаманды әрі жалғар
Зерделі шәкірттерін ақ ниетті.

Мүқалмастай мықты болса он адам,
Десуші едім біреуі оның сол ағам.
Тағдыр деген мұнша қатал болар ма
Көздеп келіп, арамыздан оны алған.

Дарыған өн бойына жігер, жалын.
Жоғалттық Ебекеңдей сөз саңлағын.
Дананың айырмасы жәй пендеден
Тындырар, депті аға, ойға алғанын.

Зуылдап күн артынан күн өтеді,
Адамнан уақыт мұжып сән кетеді.
Қуаныш қайғыменен қатар жүрер
Біреу жылап, біреулер әңдетеді.

Білеміз ұмытпайды сізді тарих
Дарынды озып шыққан топты жарып.
Күндерде бай мұраныз көрген жарық
Отырар мақтанышпен ойына алып.

Сыймады-ау асыл перзент кең далама,
Аялай алмадық па, аяулы аға

Бере алмай дарыныңа әділ баға
Жаныңа салдық па екен әлде жара?

Арайлап алда талай тандар атар
Жаз өтіп, қыс та талай аяздатар.
Көктем кеп, гүл хош исі қытықтаса,
Сергек жан сезбей мәңгі қалай жатар

Әрдайым есте ұстайық, бауырларым,
Өмірге сирек келер, ондай дарын.
Келгенді көркем сөзбен бейнелігім
Достардың, ағайынның мұң мен зарын.

Халқына жігіт едің өте керек,
Өмірден өттің, аға, тым ертерек.
Тағдырдың өз заңы бар, амал қанша
Жатпайтын әр пенденің мұшын елеп.

Бауырым, торқа болсын топырағың,
Жолдарың жүріп өткен жатыр өне.
Әр асыл ағаға тән қасиетті
Ұрпаққа үлгі етіп отырармын.

14-17 желтоқсан 1983 ж.

Тоқтар Зікірин

ҒҰЛАМА

Қазағымның ғылымы мен өнерін,
Тең ұстаған ғұлама аға, кемелім.
Сізді бүтін тойлар сағат туғанда,
Ақ жүректен төгіледі өлеңім.
Дархан ағам, дарын ағам, нар ағам,
Өміріңнен үлгі тұтып, нәр алам.
Мақтаныш қой сіздей ғалым тутаны,
Біздің мына қыр өңірі, даладан.

Асқар тауым, алып тұлға еңселім,
Ғұлама ой, жалынды сөз, семсерім.
Аруағына тағзым етіп, тік тұрар,
Мыңғу мерейтойың күні ел сенің!

Ғылым демей, қой бақтырған қу заман,
Бастан өткен нелер заман шулаған.

Дәл қазақтың топырағында сонда да,
Сізден асқан Менделеев тұмаған.

Бірақ сізді дарыным деп танымай,
Біз қазақтыз шашылған бір тарыдай.
Соның басын қосамын деп қоса алмай,
Өкінішпен өтті емес пе Абылай?

Жаттан емес, іштен шығып жауыңыз,
Мүмкін ерте солған болар бауыңыз?
Нелер мықты бірақ сізді шалғанмен
Талант тасы шағылмаған тауыңыз.

Айтар болсақ жыр етер көңілде ой көп,
Соның бәрі жүректен төгілді ай кеп.
Ісі қазақ ғылымды ту еткенде
Әлі күнге жүреді Евнейлеп.

Бәрібір өрге өрмелеп өнсіріңіз,
Тасыған судай толды кемеріңіз.
Химия ғылымына қосқан үлес,
Ол сіздің жана элемент-селеніңіз.

Болғасын ұлы баба Арыстанның,
Ермегі сіз емессіз алысканның.
Кешегі Республика құдайымен,
Тайынбай, тіке сөйлеп, қағысқан кім?!

Ол-сізсіз, Евней аға, баһадүрім,
Тіке айтқан кейбіреудің қателігін.
Әйтпесе шығар еді көгіме бір,
Шоқан және Қанышпен қатар үнің?!

Сол бір төрге лайықты сен едің ғой,
Ашылмаған өзін бір кен едің ғой.
Академия тағында дүние отырса,
Мен ғылымнан беземін демедің ғой.

Қайта қайрап қажыр мен қайратыңды
Асырғандың болдын-ау айбатыңды,
Көмірден мұнай алам дегеніңде
Шарықтатып жібердің жай да атыңды.

Және өлеңмен жаныңа жылу іздеп,
Күн уыз боп, шабыттан түн уыз боп,

Пушкинмен , Есенинмен сырластың ғой
Сіз қалдырған біздерге сұлу із көп.

Алты хатың жазылды асыл досқа,
Асыл досың оны оқып шалқымас па?
Атан қомында туған ғалым жайлы,
Ұлы еңбектің орны бар жалпы басқа.

Жазылды талай жырың, дастандарың,
Қос өнермен Евекем аспандадың.
Енді бүгін сіздің бұл мерейтойда,
Мақтана алам сізді айтып, асқан дарын.

Өзің сүйген ауылың-Бағанатың,
Жер дегенде жерұйық-бағалы атың.
Өткізгелі жиналды ұлы тойды
Ұрпағыңның есінде қала алатын.

1995 ж.

Қожанасреден Әбдіхалықов

ЕСКЕ АЛУ

Әлі есімде - Қой жылы,
Қыркүйектің бірі еді.
Евней келіп оқуда,
Сәт сапар бізге тіледі.

Айтқан сөзі жадымда,
Көз алдында бүгіндей.
Өмірімнің ең жақсы,
Сәттерінің біріндей.

Білімді меңгер, талпынып,
Сауатты жаз-деп едің.
Ақынжанды қазақсың
Деп бізді алға жебедің.

Құттықтау айтып тұрғанда
Жымиып та күлмедің.
Білмеймін ішті сыз басып,
Қапаланып жүр ме едің?

Өзін жүрген ортаның.
Әділдігі жетпепті.
Замананың ағыны,
Қайырымға қарай беттепті.

Кезегі келген жерінде
Дұшпан да тегін жатпапты.
Киыстырып қиыңға,
Жақсы ісінді даттапты.

Бұрала билеп қыздары,
Жиналды ұлттың аспабы.
Жаңғырған оқу ордасы,
Бір ұлы тойды бастады.

Шекспир сөйлеп қазақша,
Еңбегін елге еленді,
Өзін жазған Шоқанға,
Өзінді халқың тенеді.
Бағыттан дұрыс таймадың,
Болса да сол кез шиырлы.
Сездің бе кейін, білмедік,
Болатын арты қайырлы.

ҚарМу-дың өмірбаянын
Жазып тастап кеттіңіз.
Жалғасы болып тарихи
Ортаға қайта жеттіңіз.

Жасап кеткен еңбегін,
Толығымен ақталды.
Өзін құрған шаңырақ,
Есімінмен аталды.

1992 ж.

Жеңіс Қашқынов

БУКЕТОВТЫҢ ИТІ

Дай, Джим, на счастье лапу мне...

С.Есенин

Ерте кезден бабамыз қосып өлен,
Ит адамның сенімді досы деген.

Евней де сөз мәнін мол түсініп,
Итін баптап өтіпті есіл өрен.

Әр дыбыстың мәні бар құлағында,
Сыртқа шықса қалмайды бір адым да.
Иесісінің сенімді жан серігі,
Дәуір шекті өз жайлы тұрағында.

Жамандыққа болатын ісі шығың,
Ұға алмаймын кей пенде түсінігін.
Балағына жармасса бақа-шаян,
Ит те сезген дарынның кісілігін.

Мына жайға бүгінде қайран қалам,
Тоқырау кез кей надан тайрандаған.
Өз қолынды қалайша кесе аласың,
Дос боп жүріп жауласқан қандай жаман?

Ғалым еді әрі ақын бұлбұл үнді,
Сүйіп өтті сырлы әлем, жыр-ғұмырды.
Ақиқаттың жолында құрбан болып,
Жалған жала жабысып шығғырылды.

Сөз шығындап қайтейін қырт адамға,
Не тындырды сұрқылтай шырқағанда.
Керуен көшті, ит ұлып қала берді,
Евней-жұлдыз жарқ етті жұрты аманда.

Арқау болған адалдық жырларында,
Тоты құстар күй төкті гүл-бағында.
Ой орманы қиялмен тербетіліп,
Сергілі Бейбітшілік бульварында.

Жалған жала жұқартты-ау алып күшті,
Жүректі өртеп, миды жеп, қарыпты ішті.
Тозалы ғой жүйке де қиянаттан,
Аһ ұрды да қайран ер талып түсті.

Ол жүргенде ел жайлы толғап сырды,
Ақиқатты әңгүдік торлаттырды.
Адам-жыртқыш таласа, ал серігі
Иті іскеп сакшыдай қорғап тұрды.

Коздырмастан баяғы мешін-дертті,

Тәуелсіздік самалы есіп жетті.
Күйе жаққан күндегіш күншіл заман,
Жел айдаған қанбақтай көшіп кетті.

Тіршілікте сыйламай қалаулысын,
Бірін-бірі надандар талауы шын.
Беу, адамдар! Осы біз орнатайық,
Букетовтың итіне қола мүсін.

Мәтібай Жамбеков

ШАРАПАТЫҢ КӨЛ ЕДІ

Өмірің үлгі жастарға,
Ерекше туған жан едің.
Есімің қалды хаттарда,
Ғұлама ғалым, дана едің.
Асығып өттің өмірден,
Атқарар ісің мол еді.
Шықпайсың әсте көңілден,
Шарапатың бізге көл еді.
Өзіне-өзің ескерткіш
Қалдырып кеттің артыңа.
Жоя алмас оны ешбір күш,
Жоктатпас енді халқын да.
Атанның туған қомында
Ағаларды жырладың
Шокан, Қаныш жайында
Өрнекті сөзді сыйладың.
Есенин мен Блокты
Қазақшалап, сөйлеттің,
Шекспирден Макбетті
Сахнаға да төрлеттің.
Досына жазған Алты хат...
Жастарға үлгі аманат.
Ойына алған істерін
Білемін құрар салтанат.
Селен менен өленді
Қатарлап жектің шанаға.
Өзіңнен қалған іздерді
Көремін байтақ даламда.
Шокан, Қаныш, Евней-
Жарық жұлдыз көгімде.

Есімдері өсте бөлінбей
Жарқырай бермек тегінде.
Сағынып жүрем өзінді
Батыр деп енді кім айтар
Ұмытпан әрбір сөзінді
Берген батаң маркайтар.
Заман да мүлдем өзгерді,
Атым да шығар кез келді.
Бөлінбей мәңгі жасай бер
Халқымен бірге сен енді!
Өзің тұрған үйіне
Ескерткіш тақта орнады.
Уақыт сезіп қатесін
Өзіңді қайта қолдады.
Атында көше, мектеп бар,
ҚарМУда сенің атында.
Ардақ тұтар елін бар,
Асылсын, аға, затында!

1995 ж., 23-наурыз.

ЖАНЫП КЕТТІ-АУ!

Биік тұлғаң көз алдымнан кетпейді
Асыл аға, саған еш жан жетпейді
Өзің сепкен әрбір дәнін халқына
Көктем шыға көгереді, көктейді
Алып тұлғаң ақылына жарасқан
Көрген жоқпын өзіннен тек жан зсқан
Бір бойына сыйғызып ең әлемді
Ғалымдықты, ақындықты таласқан
Нар азамат қанша мықты десек те,
Ет жүрегі жанып кетті-ау өсекке!
Тосқауыл боп тұра алмадың қалайша?
Женілдің бе әлде бақай есептен?
Келбетінде парасаттың жүзі бар
Істерінде Қаныш-аға ізі бар
Атақ-данқын шынға өрлеп барады,
Үлгі тұтып, талай ұрпақ қызығар!
Қабыл ал, айтқанымды, туыскандар,
Ұйақстарым келмесе ұрыспандар
Қазақта күнде тумас Евекендер-
Ғасырда бір туатын сирек жандар.

ЖҮРЕК СЫРЫ

Қадірлі еліміздің азаматы,
Тиетін әркімдерге шарапаты.
Жүрегі мейірімды тұрып қалып,
Атандай төр алдында сұлап жатты.

Мен дағы хабар тиіп келдім жетіп,
Баса алмай аяғымды дірілдетіп.
Қамзабай бас жағында отыр екен,
Көзінің қанды жасын мөлтілдетіп.

Амал не, шара бар ма келер қолдан,
Келмеске кетіп қалды ұзақ жолдан.
Нар тұлғалы, еңселі азамат ед,
Құлап қалған жартастай болды құлдан.

Қызыл көз, қызғаншақтар, мансапқорлар,
Құтылды ақырында ізгі жаннан.
Өмірі қысқа болып өтсе дағы,
Көп оның шәкірттері дәріс алған.

Ғалым ед, аудармашы, әм жазушы,
Асығып, ел оқытын талмай сүйіп.
Есіктен күліп еркін кіргенінде,
Тұрушы ед, төбе шашы көкке тиіп.

Қадірлі, қарапайым, азамат-ты,
Сыйлайтын құрметпенен жалпақ елі.
Қалыда самұрықтай кетті ұшып,
Қалың жүрт, қош айта алмай қала берді.

Айрылдық қызу қанды адал жаннан.
Талғай жас өміріне тағылым алған.
Әзілқой, екі тілге бірдей жетік,
Көз алдынан елестеп, кетпес ойдан.

Жасынан еңбек еткен пішен шауып,
Ақылмен анасының көңілін тауып.
Өнері бойындағы тым ерекше,
Ақыры өз басына болды қауып.

Артында аман болсын туыстары,
Кетпейтін еш уақытта көңіл зары.
Тағлымын келешекте жалғастырсын,
Оқушы, жеткіншегі, балалары.

Талғампаз оқушының мен де бірі,
Айтпаса ашылмайды жүрек сыры
Көңілдес, тіршілікте дәмдес болдым
Таусылмас, түгенделмес барлық қыры.

1991 ж.

Зехен Бөкірұлы

ЖОҚТАУ

Долы соғып жартастай түскен құлап,
Алдында есігінін жатты сұлап.
Албасты басқандай-ақ тұла бойы,
Жүрегі тынды - арыстан, тұрған тулап.

Демі кетті ғарышқа ұшып, жылай,
Ағылған, қайырылмайтын оқша зулай.
Қап-қара түнек басып қалды,
Жарық жоқ мәңгі сенді көзден шырақ.

Жіп-жінішке жібектің талшығындай,
Үзіліп кетті өмір - бітті бірақ.

Бүт ғалымның тек қана тұлғасы жоқ.
Өлді деуге болмайды - мұрасы көп.
Адамзатқа қалдырған жаналығы,
Ұрпақтардан-ұрпаққа кетер-ау тек.

Арканың ордагері - ғалым еді,
Жарық жұлдыз секілді жарық еді.
Бұлттан шыққан күндей ашық,
Жылы жүрек, жұмсақ жан - қалыбы еді.

Мұндай асыл перзентінен халықтың,
Алырылуы - өкініші тарихтың.
Санасыз кейбір дұшпан мағұрланар,
Ондай дұшпан - дұшпаны-ғой халықтың.

1984 ж.

АСҚАР ШЫҢҒА ТЕҢЕЙМІН

Евекен қайталанбас биік тұлға,
Ардагер оқып туған бұл ғаламда.
Қалайша мақтанбайды туған халқын,
Теңемей ғұламаны асқар шыңға.

Әр елге Евекеннің аты шықты,
Шеттегі ғалымдар да оны ұқты.
Көмірден мұнай алу еңбегімен,
Бақталас талайларды ұрмай жықты.

Сенімді Қаныш аға шөкірті еді,
Жинаған аға берген тәлімдерді,
Кезінде баға бермей еңбегіне,
Тұқыртты дұшпандары кеменгерді.

Жүйрік ед ұстаздықтың саласында,
Университет ашқан Арқа даласында.
Жинақтап дарындарды манайына,
Болған камкор көп қазақ баласына.

Шебер ед шығармашылық өнеріне,
Көтерілген шарықтар кемеліне.
Қазақтың Маяковскийі атанғанда,
Сенген ғой талғай еңбек келеріне.

Кеменгер асыл еді асқар таудай,
Даналық дарынына тән қалғандай.
Анаға сені тапқан жұртың разы,
Ұл сыйлаған қазаққа ортан қолдай.

Шынына өнер-ғылым барып жеттін,
Көп тұрмай жұлдыздарша ағып өттін.
Аз гүмырда елеулі еңбек етіп,
Атыңды өшпестей ғып жазып кеттін.

1996 ж.

АБЫРОЙЫМ, АРДАҒЫМ

Зәулім биік бәйтерегім құлады,
Өксіп және ақ қайындар жылады.
Ағын суы көрі Есілдің тоқырап,
Көздің жасы бетті жуып бұлады.

Ыстық демі бұл дүниедеп тоқтады,
Сені іздеп азаматтар жоқтады.
Терең ойлы, сабыр мінез, ардақты
Есіміңді мәңгілікке сақтады.

Бұлақ суы ағысынан адасты,
Өмір шіркін өлімменен таласты.
Арамыздан өтіп кетті зор ғалым,
Жасы болса алпысқа да тоымалты.

Дана едің, елден шыққан асыл ем,
Жастайыңнан ғылым жолын басып ем.
Толғанады жалғыз асыл қайда деп,
Уылжыған жас жүректер расымен.

Сендей болып туар ма енді данышпан,
Ақыл-ойы мінезімен қабысқан.
Туған жердің сипатына мазданып,
Аңсап елге келуші едің алыстан.

Ел жұртыңның дастарханы мол еді,
Туған жерін Бағанаты елі еді.
Алыс жерден әдейі іздеп енді кім,
Күшақ жайып бізге сәлем береді?!

Білім іздеп бейнет көрдің жасыңнан.
Оны сенің кезін де жоқ жасырған.
Деуші едің “Сабыр түбі - сары алтын”
Осындай сөз қалды бізге асылдан.

Кейбір адам жаңа сені таныпты,
Білмедім деп біраз сөзге барыпты.
Қалайынша ескермеген ол кісі,
Ғылымдағы шамшырақты, алыпты?

Кінә қойма, өткен екен ол заман,
Бақ таласып, бірін-бірі алдаған.
Алаңдама, жастар қалы артында,
Сіздің ізгі адалдықты қолдаған.

ШІРКІН ДАРХАН АҒАМЫЗ

Евней аға ғалымдардың пірісін,
Ойың озық тұлған биік - ірісін.
Сөзің қалды мұра болып артында,
Сондықтан да өлген жоқсың - тірісін.

Атағыңыз шартарапқа тарады,
Өзіңізді алыптарға балады.
Тірлігінде көзге түскен өр тұлған,
Аласармай, іріленіп барады.

Бойындағы жігер отың басылмай,
Жарық-жүрек етіп өте шыққан жасындай.
Қарапайым өмір сүрдің асылым,
Атақпенен лауазымға тасынбай.

Жоқтап жүрміз өз бейіменді егіліп,
Өкінішпен көздің жасы төгіліп.
Бүгін, міне, өзіңді іздеп тұрғандай,
Туған елдің қабырғасы сөгіліп.

Мұндай ұлдың туғанына таснық,
Мақтаныш қой, біз несіне жасыйық.
Жиналыпты дос жаранның бәрі де
Мәңгі өлмес өз рухыңа бас иіп!

1995 ж.

Бахытжан Тобаяқов

БАСТАЙЫН ӘН ДЕП ЕДІ ОЛ...

/Академик Евней Бөкетовтың Алматыдағы ескерткіш
тақтасының ашылуында оқылған өлең/

Ғылым десе көсілегін Есілдей,
Білім десе дархан дала төсіндей
Жайылатын жалпақ жұртқа ортақ ұл:
Әруағы асып, мәртебесін өсіргей.
Жастайынан ілім отын мазлатып,
Бастайын ән деп еді ол саздатып.

Қазағымның маңдайында - Евней,
Емес шығар елге қонған аз бақыт.

Қаныш салған сара жолды серт етті-ей,
Жарыстарда қалған емес тер төкпей.
Алғырлығы таң қалдырды баршаны,
Сан қырлығы - аңыздардай, ертектей.

Майырылмаған топшысы оның сүргенде,
Айырылмаған сертінен ол бір күн де.
Қанша жала жапса жәутік-жандайшап,
Іштей тынып, айтқан өзі сыр түнге.

Табиғат та пішкен оны молына,
Жәмиғат та түскен аға жолына.
Келер ұрпақ сүйсінеді тамсанып
Евней жазған, сап түзеген томына.

...Жанды жұлдыз, артында ізі, өрнегі,
Қалды сөнбей, портрет боп төрдегі.
Ескерткіштер көбейсе де жылма-жыл,
Нағыз тақта - өзі жазған еңбегі!

22.12.1999 ж.

Әбхатай Сұрағанұлы

ЖЕКЕ ДАРЫН

Жан елін дара туган, жеке дарын,
Қашанда биік ұстап намыс - арын.
Қолдан келген көмекті аямаушы ең,
Үлкен-кіші демей-ақ түгел бәрін.

70-ке келген биыл мерейтойын, ,
Елге келіп отырмақ бәр еді ойын.
Күлазиды көңілім жүдеу тартып,
Орны толмақ ортада өзің жоғым.

Бауырмал жан елін-ау кең пейілді,
Білмеуші ең қабақ шытып бір кеюді.
Мезгілсіз ажал қоймай алып кетті,

Енді ғана еңсерген сен елді.

Жан едің берері көп бұл өмірге,
Атақ-даңбың жайылды бар өмірге.
Сөл кешіксең сағынып тұрушы едік,
Сұм-тағдыр қалай қиды сені өлімге?

Өкінішті өмірің болды қысқа,
Іште кетті талай сыр шықпай тысқа.
Жақсылардың ғұмыры қысқа деген,
Көптің сөзі келеді шын - дұрысқа.

Бағы асты - деп біреулер сөйлемесе,
Оза шықпай жайына жүр демесе.
Түлкі қулық айлалы жауыз-залам,
Аяқтан аңдып шалып күндемесе.

Көп ішінен ондайлар табылады,
Жазықсызға бар жала жабылады.
Мысық тілеу іші тар қас күндесе,
Көңіл кейіп, талабың шағылады.

Тарттырмады күншілдер қаншама азап,
Қабак шытпай шыдауын бәрі-ғажап.
Оза туған адамда опық жесе,
Жақсысын көре алмаған біздің қазақ.

Бастырмай Шоқан-Қаныш жайлы еңбегінді,
Қастықтың қара бұтты басқа төнді.
Күндеген күншілдердің іші күіп,
Әділдік ақырында бәрі бір жеңді.

Үстаз тұтып ғұлама Канекенді,
Ғылымға тек жұмсадың бар күшінді.
Үміт артып өзіне ұлы ғалым
Мақтан тұтып отырды табысыңды.

Қаныш айтқан "мұның зор келешегі,
Місе түтпәс білгенін ол кешегі.
Бұлағынан ғылымның сусынды,
Сан-сырларын ғылымын ол шешеді".

Халқым айтқан білімдіні ғалым деп
Отырушы-ен өзгелердің қамын жеп

Міне сенің 70 жылдық тойыңда
Аруағыңа бас неді халқың көп.

Тұрушы едің күлімсіреп сен жымыйып,
Тындаушы еді әр сөзінді халық ұйып.
Төңірім тарлық қылмай бар ғылымды,
Беріпті бірі басыңа ұйып-төгіп.

Жүрмедің өзгелердей мансап қуып,
Ешқашан жасамалың жаңсақ қулық.
Біртуар сен секілді гүламаның,
Сақталған жүрегінде бар ұлылық.

Жатсынбай жан біткеннің бәрін бауыр,
Айтпаған еш адамға бір сөз ауыр.
Ғылымға білген сайын құмар артып,
Күн түні сусындадың алмай дамыл.

Жазылар сен туралы талай кітап,
Күн жетпес еңбегінді атап-атап.
Той иесі жоқ болса көңілсіз ғой,
Жалғыз-ақ өзің жоғың жанға батад.

Жан едің ғылымға тек жаратылған,
Асқақ ой, терең зейін дана тұлғаң.
Еселі еңбегінді елім түгіл,
Шет елдер сынап көріп сан мақтаған.

Жан едің жарым сөзден бәрін ұтар,
Біртуар сен секілді дана ұлдар.
Халқымның қамын жейтін жалғыз сендей,
Қазақта сан ғасырда бір-ақ туар.

Шәкірттер ұстаз санап, қадыр тұтпақ,
Евеке, сіздей жанды кім ұмытпақ?
Ағамыз болыпты-деп ұлы ғалым,
Еске алар елеп сені кейінгі ұрпақ.

1996 ж.

Шамшия Амерханова

Дорогой Учитель наш,
Озарявший Добротой своей
И верой в жизнь
В нас вселявший веру
в торжество труда,
Вашим именем, мы
взглядом пронизательнейших глаз
Жили и творили стараясь
Хоть какой-то малостью радовать Вас.
Нет вокруг Вас человека
Искру в ком Вы не зажгли
Все заложенное Вами
оценят сполна
Людьми искренним и ярким доверялись
Вы не зря.

13.12.83 г.

Мазмұны - Содержание

ТОЛҒАУ

1. Е.А.Букетов. Ұш сұлу.....	9
2. Эхо по круту	11
3. Не сотвори себе кумира.....	14
4. И.К.Каракулову	15
5. М.Н.Ерлепесову.....	17
6. А.Б.Байтанаеву.....	18
7. И.Рахимжанову	18
8. І. Рахимжановка	19
9. Асе	21

АРНАУ

10.Ә.Тәжібаев. Елу туралы сөз.....	22
11.М.Әлімбаев. Химик - лирик	23
12.К.Салықов. Маяковский ректор болып келгендей.....	24
13.Е.Ақбасов. Ғалым аға	25
14.Б.Жармағанбетов. Арта берсін мәртебең.....	32
15.М.Шәріпов, М.Жамбеков. Батыр тұлға	32
16.Білім және еңбек журналынан.....	33
17.Р.Салехова. Удачно собранный букет	33

ЖОҚТАУ

18.К.Салықов. Евней Букетовке реквием	35
19.К.Салықов. Реквием Евнею Букетову	43
20.К.Салықов. Евнейдің бұлағы	51
21.К.Салықов. Жетпісін желкен жайғанда	52
22.М.Әлімбаев. Евнейдің Рик атты итімен тілдесу.....	54
23.Е.Ақбасов. Дара тұлға	56
24.Е.Зікібаев. Аласарма еңселім	57
25.К.Аяпбергенов. Дүние салды бір алып.....	58
26.Т.Зікірин. Ғұлама.....	61
27.К.Әбдіхалықов. Еске алу	63
28.Ж.Кашкынова. Букетовтің иті	64
29.М.Жамбеков. Шарapatын көл еді	66
30.М.Жамбеков. Жанып кетті-ау.....	67
31.Қ.Ысқақов. Жүрек сыры	68
32.В.Бәкірулы. Жоктау.....	69
33.Т.Әбішұлы. Асқар шынға теңеймін	70
34.Ш.Досымов. Абройым ардағым	71
35.Қ.Баязитұлы. Шіркін дархан ағамыз	72
36.Б.Тобаяков. Бастайын өн деп ол	72
37.Ә.Сұрағанұлы. Жеке дарын.....	73
38.Ш.Амерханова. Дорогой учитель наш.....	76

Осы кітапшаны баспаға дайындауда көрсеткен көмегі үшін Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ-дың Компьютер орталығының бастығы Хакім Молдабекұлы САҒЫНДЫҚОВҚА, қызметкері Ерсайын Таутанқызы ЖҰМАБЕКОВАҒА және Еңбек физиологиясы және гигиенасы институтының директоры Ғабдолла Абдықожаұлы ҚҰЛҚЫБАЕВҚА шын жүректен алғысымды айтамын.

Выражаю сердечную благодарность за оказанную бескорыстную помощь в подготовке к печати данной книжки начальнику Компьютерного центра КарГУ им. Е.А.Букетова САГИНДИКОВУ Какиму Молдабековичу и инженер-программисту центра ЖУМАБЕКОВОЙ Ерсани Таутановне, а также за спонсорскую помощь директору Института физиологии и гигиены труда Министерства образования и науки Республики Казахстан КУЛКЫБАЕВУ Габдулле Абдыкожаевичу.

Отпечатано в ТОО "САНАТ"

Заказ № 1150. Тираж 600. Ул. Ленина, 71.